

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TRESTNĚ-PRÁVNÍ ASPEKTY A PREVENCE
ŠIKANY V PROSTŘEDÍ ZÁKLADNÍCH ŠKOL**

Autor práce: Martin Malý

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Martin Malý

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Trestně-právní aspekty a prevence šikany v prostředí základních škol

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Criminal-Legal Aspects and Prevention of Bullying in Primary Schools

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

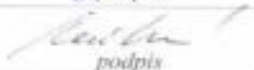
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA

Datum zadání bakalářské práce: září 2024

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce je detekovat četnost výskytu šikany na vybraných základních školách v okrese Příbram, kdy povaha skutku naplňovala znaky trestného činu.

Vedlejším cílem bakalářské práce je nalézt příčiny šikany a navrhnout úpravy nebo zcela nové opatření prevence.

Student: Martin Malý	19.10.2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA	19.10.2024 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	11.11.2024 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Šapík, Ph.D.	12.11.2024 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	12.11.2024 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucí(mu) bakalářské práce Mgr. Zuzaně Kocíkové, MBA, LL.M za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

MALÝ, M. *Trestně-právní aspekty a prevence šikany v prostředí základních škol: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2025. 78s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Klíčová slova: žák, prevence, šikana, trestně-právní aspekt, základní škola

Tato Bakalářská práce se věnuje trestně-právním aspektům a prevenci šikany v prostředí základních škol a je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Pro tuto práci si autor práce zvolil dva cíle. Hlavním cílem je detekovat četnost výskytu šikany na vybraných základních školách v okrese Příbram, kdy povaha skutku naplňovala znaky trestného činu. Vedlejším cílem je zjistit příčiny šikany a navrhnout úpravy nebo zcela nové opatření prevence.

Počátek teoretické práce se věnuje vysvětlení základní terminologie a charakteristikou jednotlivých částí šikany. Následuje řešení šikany a její možné trestně-právní dopady. Závěr teoretické části se již věnuje prevenci šikany. Pro praktickou část práce byla zvolena metoda dotazníkového šetření, které bylo realizováno online na osmi školách v okrese Příbram u 8. a 9. tříd. Celkem se podařilo získat odpovědi od 415 respondentů a díky těmto datům bylo možné úspěšně vyhodnotit dotazník a splnit cíl hlavní. Na konci praktické části autor navrhl metodická doporučení prevence šikany pro čtyři skupiny lidí, čímž bylo možné splnit také cíl vedlejší.

Závěrem lze říci, že ačkoli je šikana velice závažný problém, naše systémy a mechanismy zavedené na základních školách jsou dle názoru autora dostačující. Samozřejmě je možné nalézt řadu mezer a nedostatků v těchto systémech, ale i tyto vady se dají odstranit několika kroky nebo úpravami a ještě lépe tím předcházet tomuto celosvětovému problému.

ABSTRACT

MALÝ, M. *Criminal-Legal Aspects and Prevention of Bullying in Primary Schools: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies,, z. ú., 2025. 78pgs. Supervisor: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Key words: student, prevention, bullying, criminal-legal aspect, primary school

This Bachelor thesis is devoted to the criminal-legal aspects and prevention of bullying in the environment of primary schools and is divided into theoretical and practical parts. For this thesis the author has chosen two objectives. The main objective is to detect the frequency of occurrence of bullying in selected elementary schools in Příbram district, when the nature of the act fulfilled the features of a criminal offence. The secondary aim is to find out the causes of bullying and to propose modifications or completely new prevention measures.

The beginning of the theoretical work is devoted to the explanation of the basic terminology and the characteristics of each part of bullying. This is followed by addressing bullying and its possible criminal law implications. The conclusion of the theoretical part is devoted to the prevention of bullying. For the practical part of the thesis, the method of questionnaire survey was chosen, which was implemented online in eight schools in the district of Příbram among 8th and 9th graders. In total, responses were obtained from 415 respondents and thanks to this data it was possible to successfully evaluate the questionnaire and meet the main objective. At the end of the practical part, the author proposed methodological recommendations for bullying prevention for four groups of people, which made it possible to meet the secondary objective as well.

In conclusion, although bullying is a very serious problem, our systems and mechanisms in place in primary schools are, in the author's opinion, sufficient. Of course many gaps and flaws can be found in these systems, but even these flaws can be removed with a few steps or modifications and better still prevent this worldwide problem.

Obsah

Úvod.....	10
1 Cíl a metodika bakalářské práce	12
2 Agresivita a agrese	13
2.1 Agresivita	13
2.1.1 Příčiny agresivity	13
2.2 Agrese	15
3 Pojem šikana	17
3.1 Šikanování jako nemocné chování.....	17
3.2 Šikanování jako závislost.....	18
3.3 Šikanování jako porucha vztahů ve skupině	18
4 Dělení šikany.....	19
4.1 Šikana přímá.....	19
4.2 Šikana nepřímá.....	19
4.3 Kyberšikana.....	20
4.4 Dívčí šikana.....	21
5 Stádia šikany	22
6 Aktéři.....	24
6.1 Agresor.....	24
6.2 Oběť	25
6.3 Přihlízející okolí (svědkové)	26
6.4 Osoby zastávající se oběti	27
6.5 Rodiny agresorů a obětí	27
6.6 Učitelé	28
6.7 Společnost a média.....	28
7 Příčiny a důsledky šikany.....	29
7.1 Příčiny	29
7.2 Důsledky	30

7.2.1	Důsledky pro oběť	30
7.2.2	Důsledky pro agresora.....	31
7.2.3	Důsledky pro skupinu	31
8	Řešení šikany a její trestně právní aspekt	32
8.1	Řešení šikany, která nenaplnuje znaky trestného činu.....	32
8.2	Řešení šikany, které naplňuje znaky trestného činu.....	33
8.2.1	Osoby nezletilé (mladší 15 let)	33
8.2.2	Osoby mladistvé (15-18 let).....	34
8.2.3	Rodiče	35
9	Prevence šikany na základních školách	36
9.1	Zásady prevence.....	36
9.2	Dělení	37
9.3	Preventivní opatření na úrovni různých celků	38
9.3.1	Prevence na úrovni školy jako celku.....	38
9.3.2	Prevence na úrovni jednotlivých tříd	39
9.3.3	Prevence na úrovni jednotlivců.....	40
9.4	Program proti šikanování na školách	40
10	Praktická část	42
10.1	Cíl dotazníkového šetření.....	42
10.2	Hypotézy	42
10.3	Vyhodnocení dotazníku	43
10.4	Vyhodnocení hypotéz.....	59
10.5	Metodická doporučení pro učitele a ředitele škol	60
10.6	Metodické doporučení pro rodiče	62
10.7	Metodické doporučení pro žáky	64
10.8	Metodická doporučení pro veřejnost.....	66
	Závěr	68
	Seznam použitých zdrojů	70

Seznam zkratek	73
Seznam tabulek a grafů	74
Seznam příloh.....	75
Přílohy	76

Úvod

Šikana na základních školách je závažným a přetrvávajícím společenským problémem, který může postihnout nejen oběti, ale také pachatele, jejich vrstevníky, učitele a v neposlední řadě také rodiče. Tento jev se vyznačuje různými druhy násilného chování, jak fyzického, tak psychického. Je ale důležité zmínit, že problém šikany se nemusí odehrávat pouze ve fyzickém prostoru. S postupem doby, kdy se společnost více a více vyvíjí se stále více případů šikany odehrává v kyberprostoru, který je více zrádný a vyžaduje specifické metody pro odhalení a řešení. Šikana jako taková pak může být dlouhodobé dopady, oběti mohou trpět úzkostmi, depresemi, sníženým sebevědomím nebo jinými psychickými problémy, které ovlivňují jejich osobní i profesní život. Šikana však může mít škodlivé účinky také na agresora, včetně problému s autoritativními lidmi, sklonu k delikventnímu chování nebo problémy s navazováním pozitivních vztahů s ostatními.

Vzhledem k závažnosti tohoto jevu je však důležité zabývat se i jeho právními dopady. Český právní systém nabízí určité mechanismy pro řešení šikany, a to jak v rámci školských systému, tak prostřednictvím práva trestního a přestupkového. Některé případy šikany mohou být kvalifikované jako přestupek nebo v horším případě trestný čin. Záleží však také na věku pachatele, u mladistvých nebo nezletilých pachatelů se uplatňují specifická opatření, které zohledňují jejich věk nebo rozumovou a mravní vyspělost. Současne existuje řada právních nástrojů a systémů prevence na základních školách, které umožňují účinně zasahovat proti šikaně ještě předtím, než přeroste v závažný trestně právní problém.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část s cílem detekovat četnost výskytu šikany u případů, kdy povaha skutku naplňovala znaky trestného činu, vedlejším cílem je nalézt příčiny šikany a navrhnout vhodné úpravy nebo zcela nové opatření prevence. Začátek teoretické části je zaměřen nejen na šikanu v prostředí základních škol jako takovou, ale provádí důkladný rozbor všech jejích částí, stejně tak kapitol věnujících se agresí a agresivitě, tyto kapitoly mají pro pochopení problematiky velký význam. Dále se práce zaměří na její řešení a právní důsledky, které mohou nést nejen agresori, ale i školy a pedagogové, pokud nedostatečně reagují na známky šikany a nechrání oběť před opakovaným útokem. Závěr teorie je věnován prevenci šikany, která je klíčová pro vytvoření bezpečného a respektujícího prostředí, ve kterém se žáci mohou cítit bezpečně a bez překážek brzdící jejich růst.

Praktická část je prováděna skrze dotazníkové šetření, které je provedené na celkem 8 školách v okrese Příbram, kdy byly jednotlivé školy vybírány na základě jejich lokace, s cílem zaměřit se na každou větší část okresu. To stejné platí v případě respondentů, kde byly zvoleny 8. a 9. ročníky, s důrazem na jejich zkušenosti a délku studia.

Šikana zůstává aktuálním a závažným tématem, který vyžaduje systematickou spolupráci mezi školami, právními institucemi a dalšími zainteresovanými subjekty. Právní aspekty tohoto problému jsou klíčové pro ochranu práv dětí a mladistvých, jejich důkladné pochopení může přispět k lepší prevenci, rychlejšímu řešení případů šikany, ale také efektivnějšímu vymáhání práva. Právě proto bylo toto téma autorem zvoleno, ale také díky jeho osobním zkušenostem, kterými ale disponuje nemalé množství žáků základních škol.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Tato bakalářská práce se věnuje problematice šikany na základních školách, konkrétně s lokací na okres Příbram. Součástí práce však není pouze šikana jako taková, ale její další části a odvětví, především pak její prevence a v neposlední řadě také její trestně právní aspekt, spojený s celkovým řešením nejen u žáků mladistvých, ale také žáků mladších 15 let.

Hlavní cíl bakalářské práce spočívá v detekování četnosti výskytu šikany na základních školách v okrese Příbram, kdy povaha skutku naplňovala znaky trestného činu. Vedlejším cílem práce je nalézt příčiny šikany a navrhnout úpravy nebo zcela nové opatření prevence.

Pro teoretickou část bylo využito knižních zdrojů z celé řady knihoven, nejvíce pak zapůjčených v Městské knihovně v Praze, ale také v Dobříší, Příbrami nebo Rožmitále pod Třemšínem. V počátku teoretické části bakalářské práce se autor věnuje vymezení základních pojmů, jakými jsou agrese a agresivita, které jsou stěžejní pro pochopení následné problematiky v oblasti šikany. Následující stránky práce se již věnují šikaně a jejím částem. Jedná se o její pojem, druhy, stádia, aktéry, příčiny a důsledky. V druhé polovině teoretické části je důkladně rozebráno její řešení, které není u každého žáka stejné a je zapotřebí přihlédnout především k jeho věku. Stěžejní hranice je v tomto případě 15 let života žáka. Pakliže tuto hranici nedovrší, řešení bude zcela odlišné oproti jedinci, který danou hranici již dovrší. V závěru teorie je popsána neméně důležitá část a tou je prevence šikany.

V praktické části, byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Zde autor využil webovou stránku Survio.com. Následný dotazník v elektronické podobě byl autorem sestaven konkrétně pro žáky 8. a 9. tříd s celkovým počtem 12 uzavřených otázek. Bylo cíleně využito menšího množství otázek pro co nejpřesnější výsledky a pro vyhodnocení bylo využito grafů.

2 Agresivita a agrese

Než bude možné přesně definovat šikanu jako takovou, je nutné rozebrat i její nedílné součásti, jedná se o agresivitu a agresi. Na první pohled podobné, avšak rozdílné pojmy, které pro pochopení celé problematiky je nutné znát.

2.1 Agresivita

Pojem agresivita by se dala chápat jako dispozice k agresivnímu chování, zároveň může být i osobnostní znak člověka. V každém člověku na planetě je zakořeněn určitý stupeň agresivity. Není ale třeba chápat tento fakt pouze negativně, příroda nás obdařila touto schopností, abychom měli šanci přežít. Každý člověk má tento stupeň odlišný, lidé kteří jsou obdařeni vysokou mírou agresivity mají značně ztížený život, oproti jedincům jejichž míra agresivity je průměrná nebo nízká. Agresivita ovládá jejich chování celý život, u situací ve kterých by většina ustoupila, mávla rukou, nebo se zasmála, tito jedinci reagují impulzivně ne-li agresivně. Je u nich také větší pravděpodobnost, že mohou být vztahovační a urážliví. Mají problémy převážně v mezilidských vztazích, kde dochází ke každodenní interakci, což může vést až k odtazitosti okolí, kteří je mohou vnímat negativně a úmyslně se jim vyhýbat. Naopak ti jedinci s nižší mírou agresivity mají všechny výše zmíněné body povětšinou zcela opačně.¹

2.1.1 Příčiny agresivity

Podle některých pramenů vyplývá, že největší podíl na vině nese dědičnost nebo také genetika. Samozřejmě z tohoto tvrzení nemůžeme usuzovat, že neexistují i jiné faktory, které mohou problému značně napomoc.

- **Skrytě agresivní matka:** Toto může být velice rozporuplný názor, jelikož ve společnosti se můžeme setkávat spíše s názorem, že agresivní je otec. Avšak realita je jiná a větší problém je s dětmi, vychovávané právě skrytě agresivní matkou. Tato matka navenek vystupuje jako mírumilovná osoba, která své dítě chrání a není schopna na něho vztáhnout ruku, což může být pravda. Avšak ví, že otec toho schopen je. Často tento fakt používá jako výstrahu pro dítě a pokud dojde na nejhorší, vše otci řekne. Často jednání svého dítěte ještě zveličí a následné trestání dítěte pozoruje s pocitem zadostiučinění. Dítě pak viní v první řadě paní učitelku, dále pak rodiče.

¹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. s. 10-11. ISBN 978-80-247-5309-6

Toto vše může v dítěti vyvolat různé pocity. Nejistota a bezmoc jsou těmi nejhoršími. Jelikož je pro jedince situace nečitelná, není schopné předvídat reakci okolí nebo jaký trest dostane. Následné trestání pak vyvolá pocit bezmoci, kdy proti sobě stojí dvě výrazně nevyrovnané osoby. Otec který je větší a silnější a malé, ustrašené dítě, které je v situaci zcela bezmocné. Důvěra mezi matkou a dítětem začíná kolabovat, jelikož vše co se děje, je z velké části zapříčiněno právě matkou. Dítě pak začíná vnímat svět jako nepřátelské místo, ve kterém není ochránců a musí se bránit samo. Ani ve třídě není situace lepší, dítě je díky své vznětlivé povaze často terčem zábavy a provokace. Toto vše také přispívá ke zvýšení jeho vznětlivosti.

- **Agresivita slouží k dosažení cíle:** Tato situace nastává u dětí, kterým je toto tvrzení vštěpováno již od raného věku. Dítě se začíná chovat agresivně kolem třetího roku života, kdy začíná jeho období vzdoru. Je-li dítěti při projevení svého odporu ustoupeno, může si v budoucnu právě vztekem vynucovat, co jen bude chtít a naučit se svoji agresivitu používat také jako nástroj zastrašení. Pokud tedy rodiče odhalí sebemenší slabost nebo ústupek, dítě jejich zaváhání může snadno využít proto je v tomto ohledu důležitá neústupnost a důslednost.
- **Agresivita v důsledku příliš permissivního výchovného stylu:** Bohužel dnešní moderní výchova sebou nese i řadu nedostatků. Z tohoto pohledu se děti učí diskutovat o všem. Naneštěstí se toto může hravě otočit proti rodičům nebo učitelům, dítě může začít polemizovat o všem. I v situacích, které jsou jasně dané, o kterých se diskutovat nemá. Dítě by se mělo naučit, že v životě budou chvíle, kdy musí poslechnout.
- **Agresivita spojená s tzv. “výchovnou slepotou” rodiče:** V této situaci rodiče nejsou ochotní vzájemně spolupracovat s učiteli při řešení problému týkající se jejich dítěte. Nechuť najít řešení vede ke svádění problému na jiné, školu, učitele nebo ostatní spolužáky jejich dítěte. Dále tvrdí, že v domácím prostředí je dítě normální, tím pouze svádějí vinu znovu na školu a ostatní. Nejhorší případ nastává ve chvíli, kdy rodiče učí a pobízí své dítě k agresivitě, vzbuzují v něm představu krutosti světa a nespravedlivé společnosti, ve které je potřeba mít “ostré lokty.”
- **Agresivita zapříčiněná organickým poškozením mozku:** Toto tvrzení říká, že agresivita jedince je spojena s poškozením mozku, a to především dvě oblasti, kterými jsou limbický systém a kůra mozková. Toto poškození může vzniknout v jakémkoli

období života jedince. Dokonce i v prenatálním období (nenarozené dítě), kdy matka prodělala úraz nebo mohou mít vliv i určité léky, které matka v době před narozením dítěte užívala. A ačkoli žijeme ve vyspělé době také při porodu může dojít k chybě a následné újmě dítěte. Nesmíme opomenout také úrazy hlavy, ke kterému může u dětí dojít.

- **Agresivita u dětí s neuspokojenou bazální jistotou:** Poslední příčina značí jev, při které role matky není plněna tak, jak by měla nebo pokud jsou při vývoji dítěte používané moderní vymoženosti například hlasitá hudba, chůvy apod. Jde zde o pevnou vazbu mezi matkou a dítětem, která se nedá ničím nahradit, pokud ale dochází k častému odtržení dítěte od matky může toto vše mít fatální následky. Děti, které měly v dětství naopak pevnou vazbu, bývají šťastnější, jsou schopné lépe řešit životní problémy a pokud na ně nestačí, dokáží si říci o pomoc. Problémy s výše zmíněnou bazální jistotou mají primárně tři skupiny dětí. První skupinou jsou děti z kojeneckých ústavů dále děti nedonošené a samozřejmě také děti nechtěné.²

2.2 Agrese

Pojem agrese se dá chápat jako úmyslné způsobení zranění. Mezi tento pojem však nelze zařadit negativní myšlenky, například plán útoku, pomsty, apod. Jde pouze o fyzický projev s cílem způsobit újmu oběti. Může se jednat jak o újmu fyzickou, tak i psychickou. Je nutné zmínit, že i poškození majetku je možné charakterizovat jako agresi. Jedním z nejdůležitějších znaků, abychom mohli jednání označit za agresi je záměr. Nerozhoduje tedy následek. Avšak záměr nestačí, toto tvrzení si lze vysvětlit na příkladu zákroku lékaře, kdy záměrně způsobuje bolest, ale způsobení bolesti zde není cíl, je jím pomoc pacientovi. Proto pro úplnost je zde další znak a tím je úmysl, se kterým jedinec koná.

S těmito všemi znaky, které autor výše popsal lze agresi definovat jako: „*Chování, které cíleně směřuje ke způsobení negativních následků jiné osobě s úmyslem poškodit ji.*”³ Dále je možné agresi rozřadit do několika druhů, prvotně je zde rozdělení podle formy ubližování, sem patří agrese fyzická a verbální. Fyzická agrese je projev fyzického jednání, v tomto případě hmaty, chvaty, údery, kopy nebo použití jakéhokoli nástroje.

² MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*: 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. s. 11-23. ISBN 978-80-247-5309-6

³ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie 2.přepřacované a rozšířené vydání*. Praha: Grada, 2008. s. 267-268 ISBN 978-80-247-1428-8

Naopak hlavní zbraně verbální agrese vychází z úst. Jedná se o různé nadávky, posměšky, urážky. Druhou skupinou je agrese přímá a nepřímá. Přímá je směřována na konkrétní objekt, zatímco nepřímá na objekt, který má souvislost s cílovým objektem. Toto je však pouze základní dělení. Další, více početné rozdělení druhů je spojeno s původem neboli příčinami, zde bude potřebné podrobnější vysvětlení.⁴

- **Agrese benigní:** Tento druh je možné považovat spíše za pozitivní než negativní. Slouží jako “ochrana” před nebezpečím. Setkáváme se s ním jak u lidí tak zvířat.
- **Agrese emocionální:** Jedná se reakci jednotlivce nebo skupiny osob na frustraci. Často bývá provázena negativními pocity a cílem může být zdroj frustrace nebo si osoba může vyhlédnout oběť jinou, toto je nejvíce běžné právě u šikany.
- **Agrese institucionální:** K tomuto druhu dochází v rámci pracovní náplně určité organizace, skvělým příkladem může být armáda. Zde je možné problém řešit pouze reformami, jelikož zde dochází k hlubokému zakořenění.
- **Agrese instrumentální:** Známé také jako agrese účelová. Její hlavní účel je dosažení cíle.
- **Agrese maligní:** Tuto agresi lze nejlépe popsat slovy: bezúčelná a zbytečná. Slouží pouze pro uspokojení potřeb jedince.⁵

⁴ DAŘÍLEK, P. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 10-11 ISBN 978-80-244-3758-3.

⁵ ZVÍROTSKÝ, M. *Terminologický a výkladový slovník šikany*. Pedagogika. Praha: Grada, 2023. s. 14 ISBN 978-80-271-5187-5

3 Pojem šikana

Slovo šikana má kořeny ve francouzském slově “chicane”. „*Který označuje zlomyslné obtěžování, týrání, sužování či pronásledování.*”⁶ Šikana nás obklopuje prakticky kdekoli a pronásleduje nás celý život. Obvykle začíná už v raném dětství a to v rodině mezi sourozenci, ať už se jedná o přízeň rodičů nebo souboj o poslední sladkost. S příchodem do mateřské školy začínáme prohlubovat svůj sociální život, ať už se stejnou, starší nebo mladší věkovou kategorií. To může mít za následek první projevy šikany. S tímto sociálním problémem se může člověk potkávat ve školských zařízeních i nadále, ať už se jedná o základní školu, střední školu nebo vysokou školu. Čím jsou žáci starší, tím mohou být projevy šikany závažnější. S tímto problémem se nesetkáváme pouze ve školách, ale můžeme se s nimi setkat i v zaměstnání či zájmovém sdružení.⁷

Autor knihy popisuje tři praktické pohledy na problematiku šikany. Jedná se o: šikanování jako nemocné chování, dále se jedná o šikanování jako závislost a poslední pohled popisuje šikanování jako porucha vztahů ve skupině.⁸

3.1 Šikanování jako nemocné chování

První a nejběžnější pohled na šikanování vnímáme jako nemocné čili patologické chování. Autor zde popíše základní projevy, kterými se porušují školní pravidla, v těch nejzávažnějších případech mohou tyto projevy naplňovat i skutkovou podstatu trestného činu. Mezi tyto projevy patří fyzická agrese, používání zbraní, slovní agrese, zastrašování, krádeže, ničení a manipulace s věcmi nebo násilné a manipulativní příkazy.⁹

⁶ Policie ČR, *Šikana. Ví dobře vaše dítě nebo i vy, co to slovo znamená?* [online]. prap. Veronika Cafourková. ÚO Rakovník, 24. 5. 2024, [cit. 2024-16-06]. Dostupné z WWW: <https://www.policie.cz/clanek/sikana-vi-dobre-vase-dite-nebo-i-vy-co-toto-slovo-znamenava.aspx>

⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. s 17-18. ISBN 80-7178-513-X.

⁸ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 20-24. ISBN 80-7178-123-1.

⁹ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 20-24. ISBN 80-7178-123-1.

3.2 Šikanování jako závislost

Tento úhel pohledu vnímá oběť a agresora v určitém vztahu. Ve kterém jsou jasně dané role a je zřejmé, kdo je nadřazený nad druhým. V tomto nespravedlivém vztahu je hlavní strategií: „*skrýt vlastní strach a zároveň využít strachu druhého.*”¹⁰

Tímto úhlem pohledu je možné vnímat žáky rozřazené do dvou skupin. Tou první jsou “silné povahy”. Skupina žáků, kteří skrývají vlastní strach a naopak se tyto pocity strachu, úzkosti, depresí a celkové slabosti snaží vyvolat u druhé skupiny, kterou jsou ti “slabší”. Ačkoli to na první pohled nemusí být zřejmé, mezi jedinci těchto dvou skupin vzniká určitá vazba. V krajních případech, při stupňování brutality, může docházet až k závislosti jednoho na druhém a to i u obětí šikany. Oběť vnímá skutky agresora, jako opodstatněné a vlastně správné, a tak nevidí závažnost dané situace. Mnohdy ho považuje spíše za přítele než jako nepřítele.¹¹

3.3 Šikanování jako porucha vztahů ve skupině

Posledním pohledem na problematiku šikany je vnímáno toto chování jako celek, který se netýká pouze oběti a agresora, ale celé skupiny. Ať už třídy na základních školách nebo pracovní skupiny v zaměstnání, všichni hrají svou roli v této problematice.

„*Ve zdravém společenství s fungující imunitou se šikanování nemůže ujmout a růst.*”¹² To znamená, že pokud by byli všichni účastníci ve stejné úrovni, ať už mentální či fyzické, nedocházelo by k rozvoji šikany a byla by zničena již v zárodku. Bohužel toto není reálné, jelikož jsou účastníci často z jiných společenských vrstev a vyspělost také není vždy rovnocenná.¹³

¹⁰ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 25. ISBN 80-7178-123-1.

¹¹ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 25. ISBN 80-7178-123-1.

¹² KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 26. ISBN 80-7178-123-1.

¹³ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 26-27. ISBN 80-7178-123-1.

4 Dělení šikany

Pod pojmem šikana si lze představit širokou škálu druhů a typů. S tímto problémem se lze setkat za různých okolností a na různých místech. Existuje mnoho druhů šikany, autor zde rozebere pouze nejzákladnější dělení a druhy.

4.1 Šikana přímá

Pod tímto pojmem si lze představit široké pole projevů. Zpravidla se jedná o jakékoli násilí a působení fyzické a psychické bolesti. Tímto je možné rozdělit ji na šikanu fyzickou a psychickou.¹⁴

Fyzická šikana je typ šikany, při které agresor využívá fyzickou sílu, s cílem oběti ublížit nebo ji zastrašit. Mezi projevy patří například kopy, údery, strkání, poškozování osobních věcí dané osoby,... Tento typ šikany bývá snadno rozpoznatelný, díky fyzickým zraněním v podobně modřin nebo krvavých škrábanců. Fyzická šikana nemusí mít následky pouze fyzické, ale i psychické. Oběť může mít dlouhodobý strach a snížené sebevědomí.

Psychická šikana je druh šikany, při které agresor nepoužívá fyzickou sílu, ale způsobuje emoční utrpení oběti. Patří zde verbální napadání, pomluvy, zastrašování, vyhrožování,... Narozdíl od šikany fyzické, není snadno viditelná. Oběť si svoje následky nese v sobě, odhalení je proto nižší. Následky, ale mohou být i fyzické, oběť díky dlouhodobému stresu může trpět například problémy se spánkem, což může vést ke zvýšené únavě nebo zhoršení prospěchu ve škole.¹⁵

4.2 Šikana nepřímá

Tento druh šikany má za následek izolaci jedince. S jedincem ostatní nemluví, není začleňován do aktivit, popřípadě zpochybňují jeho existenci. Pro jedince to může mít negativní vliv na jeho psychické zdraví, může se cítit méněcenný a ostrčen od kolektivu. Tento typ se může kombinovat se šikanou přímou. V počátečních fázích, kdy je oběť fyzicky napadána, může začít docházet k pohrdání a postupné izolaci jedince.

¹⁴ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 21. ISBN 978-80-247-2991-6

¹⁵ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 22. ISBN 978-80-247-2991-6

Naopak při prvotní izolaci, kdy je dotčený sám a více zranitelný, může časem docházet k fyzickému napadení. Šikana nepřímá se objevuje častěji u dívek.¹⁶

4.3 Kyberšikana

Kyberšikana je formou šikany jejíž prostředí představuje internet. A prostředky, díky kterým dochází k šikaně, představuje široká škála digitálních, elektronických zařízení. Můžeme si zde vyjmenovat ta nejčastější: mobilní telefony, notebooky, počítače nebo třeba tablety. Kdokoli, kdo disponuje těmito prostředky se může stát obětí, ale také samotným strůjcem šikanování na internetu. *„Kyberšikana zahrnuje odesílání, zveřejňování nebo sdílení negativního, škodlivého, nepravdivého nebo neslušného obsahu o někom jiném. Může zahrnovat sdílení osobních nebo soukromých informací o někom jiném, což způsobuje rozpaky nebo ponížení. Některé kyberšikany překračují hranici nezákonného nebo kriminálního chování.”*¹⁷ Existuje několik druhů a forem, které si zde můžeme rozebrat.

První z forem kyberšikany je obtěžování a spočívá v jakémkoli nežádoucím kontaktu, realizovaném skrze digitální zařízení. Spadá sem především šíření falešných informací a pomluv. Druhou formou je předstírání cizí identity, v této formě může agresor využít cizí identitu nebo si vytvořit jinou, zcela smyšlenou a to vše za účelem šikany. Následuje druh s názvem „fotografie”, jedná se o jakékoli nakládání s fotografiemi za účelem šikany, zahrnující také pornografické snímky. Tyto fotografie může oběť nechtěně sama zveřejnit, zasláním osobě, která je následně bude šířit dál nebo získané bez vědomí oběti například v šatně nebo při jiné citlivé situaci. Další forma zahrnuje weby, blogy, hacking, zde se také šíří citlivé nebo falešné informace, ale pro jejich šíření se využívá různých portálů, blogů nebo webových stránek. Může se také jednat o šíření různých virů, které cílí k nabourání cizích zařízení a následnému získání citlivých informací. Jako poslední je možné uvést happy-slapping, jedná se o získávání zvukových a obrazových záznamů útoku v průběhu šikanování. Je zde potřeba více účastníků, kdy přihlížející daný moment natáčí a následně šíří prostřednictvím sociálních sítí.¹⁸

¹⁶ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 22. ISBN 978-80-247-2991-6

¹⁷ STOPBULLYING. *Co je kyberšikana*. [online]. USA 200 Independence Avenue, SW Washington, DC 20201, 5. 11. 2021 aktualizace, [cit. 2024-07-07]. Dostupné z WWW: <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it>

¹⁸ MAYROCK, A. *Jak přežít šikanování*. Praha: Portál, 2016. s. 100-101. ISBN 978-80-262-1006-1

4.4 Dívčí šikana

Dívčí šikanování jako další druh tohoto fenoménu. Ačkoli se na první pohled může jevit šikana mezi dívkami podobná jako je tomu u chlapců, není tomu tak. Dívky jsou již od přírody zcela jiné, mají odlišné myšlení, chování, celkový pohled na svět je často dosti odlišný. Proto se i projevy šikany a agrese mnohdy tváří zcela jinak, než můžeme znát u klasické šikany.

Hned na úvod je důležité sdělit, že dívčí šikana není nijak ojedinělá, setkáváme se s ní ve stejné míře, jako je tomu u chlapců. Přesto není stejná, hlavní opozitum k té chlapecké tkví v její vizualitě. Chlapci se často uchylují k agresi, fyzickému bití s jasnými známkami útoku, u dívek se jedná spíše o psychické utrpení, které je mnohem těžší rozpoznat proto ji můžeme považovat za nebezpečnější. Její následky nejsou tolik zřejmé, může se jednat o budoucí problém u odhalení. Toto ale není pravidlem, samozřejmě je zde i pravděpodobnost fyzických útoků mezi dívkami, okrajově může dívčí agresor šikanovat také slabší chlapce. U dívek je také větší předpoklad stát se obětí, to tkví převážně ve fyzické síle jedince. Chlapci jsou od přírody dominantnější a jejich obětí se stávají i dívky. Dívčí šikana se vyznačuje třemi odlišnostmi oproti té chlapecké.¹⁹

- **Psychická podoba:** Jak bylo již výše zmíněno, zpravidla se nejedná o fyzické projevy, ale psychické napadání. Povětšinou slovní agrese a odstřižení dívky od ostatních.
- **Šikana působí kamarádkým dojmem:** Na rozdíl od chlapců, kteří z pohledu oběti své agresory nenávidí, jsou dívky často mezi sebou dobré kamarádky, ať už chodí do stejného kroužku nebo spolu jen tráví svůj volný čas. A právě z tohoto mírového období se může snadno stát šikana. Například obyčejný rozpor názorů a následná pomsta.
- **Větší závislost mezi obětí a agresorkou:** Jelikož jsou dívky často kamarádky, může zde působit jistá citová vazba a emoce. Kamarádství působí jako nedílná součást procesu šikanování. Dalo by se říct, že jedna bez druhé nedokáže fungovat. Oběť se často ani nebrání, zatímco agresorka jen přitvrzuje.²⁰

¹⁹ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál 2011, . s 80-81. ISBN 978-80-7367-871-5

²⁰ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál 2011, . s 81-82. ISBN 978-80-7367-871-5

5 Stádia šikany

Aby bylo možné správně porozumět tomuto problému a zastavit šikanu v jejím počátku a účinně ji předcházet, bylo třeba porozumět jejímu průběhu a stádiím. Každé stádium má své charakterové znaky a vyžaduje odlišný způsob řešení. Nelze tento problém řešit v prvotní fázi stejným způsobem, jakým bychom řešili fázi, kde je již šikana ve svém nejvyšším bodě.

První stádium (zrod ostrakismu)

Toto první stádium bývá často nenápadné a obtížně rozpoznatelné, nedochází zde totiž k nejznámějším projevům šikany jako je násilí a agrese, problém je spíše psychologický. V každém kolektivu, ať už třída nebo jiné zájmové sdružení se najdou osoby, kteří jistým způsobem nezapadají mezi ostatní. Nemusí být ničím jiní, pouze jejich charakterové rysy mohou být lehce odlišné. Mohou se jinak oblékat, poslouchat jinou muziku nebo mohou být pouze introvertní povahy. Právě u těchto jedinců je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou obětí šikany. V této fázi se jedinec setkává s projevy, kterými jsou izolace, odmítání, pomluvy nebo intriky. Nedochází zde tedy k násilí, ale na oběť to může zanechat následky (deprese, snížené sebevědomí, úzkost). Je zde poměrně velké riziko rozvoje šikany a přechodu k dalšímu stádiu.²¹

Druhé stádium (fyzická agrese a přitvrzování manipulace)

V této fázi již začíná agresor praktikovat určitý stupeň agrese. Důvodů může být několik, většinou se ale jedná o určité odreagování a uvolnění napětí. Žáky čeká těžký test, neshody s učitelem nebo je pouze ubíjí stereotyp každodenní školní docházky. Jakmile agresor pocítí svou nadvládu nad druhým, následky mohou být odstranění posledních bariér a násilí se začíná opakovat. Značným negativem tohoto problému je pokud se jedná o vůdce třídy. Další vývoj šikany může, ať už pozitivně nebo negativně ovlivnit daná skupina. Pokud budou na šikanu pohlížet negativně a odsuzovat ji, agresorovi pokusy selžou. V případě opačného postoje u nesoudržnosti kolektivu, je velká pravděpodobnost stupňování agrese a rozvoje šikany.²²

²¹ KOLÁŘ, M. *Skrýlý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 31-32. ISBN 80-7178-123-1.

²² KOLÁŘ, M. *Skrýlý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 32-33. ISBN 80-7178-123-1.

Třetí stádium (klíčový moment vytvoření jádra)

V tomto stádiu stále dochází ke stupňování agrese a muže se zde vytvořit spolupracující skupina, která si již vytypovává jednotlivce a nešikanuje náhodně. Často se jedná právě o ty „slabé“ jedince, nacházející se v hierarchii třídy ve spodní části. Toto je zlomový okamžik, pokud se do této chvíle nevytvoří opačně smýšlející skupina, která bude mít mravní hodnoty a bude schopna čelit vlivu agresorů povede to k eskalaci šikany. Bohužel tyto skupiny v praxi moc nebývají, a pokud ojediněle někde existují, jsou vůči agresorům v nevýhodě díky svému respektování a dodržování pravidel.²³

Čtvrté stádium (většina přijímá normy agresorů)

V této fázi, kdy neexistuje opozitum ke skupině agresorů, šikana dále volně působí a ve skupině dochází k sympatiím norem agresorů. V této době se málokdo dokáže postavit těmto projevům a i dříve slušní žáci, začínají vůči oběti uplatňovat rysy šikany.²⁴

Páté stádium (totalita neboli dokonalá šikana)

Páté a poslední stádium, kdy už jsou projevy šikany na vrcholu. Nikdo se již neodvážá postavit se agresorům. I ti, kteří by dříve nesouhlasili, pod rouškou strachu, tiše souhlasí, sympatizují nebo se v horším případě podílejí na kolektivní šikaně. Agresoři na své oběti pohlížejí jako na méněcenné, oběti pro ně vykonávají prakticky vše. Agresoři ztrácí poslední kousky lidskosti a normalizovaného chování a šikana se pro stává určitou závislostí (viz strana 11). Oběti nejsou schopné obrany, nejsou schopné ani sebemenšího náznaku vůči kantorům, dochází u nich k zameškaným hodinám, sebepoškozování, útekem ze školy, v krajních případech až k sebevražedným sklonům. V této fázi je časté odhalení právě díky fyzickým zraněním v důsledku brutálního bití. Toto stádium není běžné na školách, spíše například v armádě, mezi vězni nebo v různých nápravných zařízeních. Avšak i na školách je tato fáze v mírnější podobě možná a to v případě, kdy je agresor zároveň vzorný student s výbornými studijními výsledky. Učitelé proto mohou skryté volání o pomoc přehlížet.²⁵

²³ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s 35-36. ISBN 80-7178-123-1.

²⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. s 39-40. ISBN 80-7178-513-X.

²⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. s 40. ISBN 80-7178-513-X.

6 Aktéři

„K účastníkům šikany řadíme: agresory, oběti, svědky, skupinu vrstevníků, učitele, ředitele, rodiče, školní systém jako celek, společnost.”²⁶ Z logického a pravděpodobnostního hlediska, se každý za určité okolnosti může stát jedním z účastníků šikany.

6.1 Agresor

Tento jedinec nebo také jedinci, jsou bráni jako první, často také jediná příčina šikanování, nehledě na další aktéry, kteří mají stejný, ne-li větší podíl.

Jedná se o osoby, které využijí své fyzické dominance nebo sociálního vlivu ve skupině, k šikanování. Z hlediska fyzické síly, mluvíme převážně o chlapcích, ale ani dívky nejsou výjimkou. Ty naopak spíše inklinují k druhé možnosti a to využití svého postavení. Zde se více zapojují ta „něžná” děvčata nebo fyzicky méně dominantní chlapci. Tito jedinci si často připadají oblíbení a uznávaní. Navenek to sice může působit tímto dojmem, ve většině případů je to jakýsi převlek a jedná se spíše o strach. Agresory ve skrytu duše vnímají převážně negativně.²⁷ Agresoři také mívají určité vlastnosti, které dotyčná osoba mít může a nemusí. Existuje mnoho výjimek proto jsou tyto rysy, které zde autor popíše pouze informativního charakteru.

- Fyzická dominance, avšak z praxe víme, že tomu není vždy tak. Můžeme se setkat s inteligentním jedincem, který svou lstivostí, dokáže vyvolat v oběti stejné pocity a to i bez použití násilí.
- Agresor se rád bije a jeho hrubost je rozeznatelná v obličeji, toto tvrzení také nemusí být vždy pravdivé, často právě nevinné obličeje mohou využít svého daru k šikanování.

²⁶ DAŘÍLEK, P. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 39 ISBN 978-80-244-3758-3.

²⁷ JANOŠOVÁ, P. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2011. s. 22 ISBN 978-80-7372-780-2.

- Nedostatečně vyvinuté svědomí a neexistence empatie: Jedinec vnímá, co je špatné a jak by se měl chovat. Pociťuje strach z trestu a možného odhalení, ale toto všechno nemůžeme považovat a nazývat svědomím.²⁸

Agresory můžeme také rozdělit do dvou skupin. Ti kteří krátkodobě šikanují nebo dlouhodobě. U krátkodobého šikanování se můžeme setkávat u jedinců, kteří si v životě prochází nějakou změnou nebo nepříjemnou situací. Může to být stěhování, rozvod rodičů nebo také úmrtí v rodině. Důvodů je celá řada, dítě se snaží uniknout z reality a šikana je jeho nástroj. Nebo se daný jedinec mohl stát obětí šikany v minulosti a teď se chce pomstít. Druhá skupina jedinců, kteří šikanují dlouhodobě jsou právě ti výše popsaní, kteří mají špatnou kombinaci osobnostních vlastností nebo se jedná o nevyhovující výchovu v rodině.²⁹

6.2 Oběť

Obětmi šikany se povětšinou stávají jedinci s určitou odlišností, není tomu vždy tak, ale tento faktor ve velké míře zvyšuje pravděpodobnost stát se obětí. Ještě větší šance je v případě, že dotyčná osoba nikdy nepřijala svou odlišnost a v důsledku toho trpěla nízkým sebevědomím. Mezi odlišnostmi můžeme zařadit celé spektrum vlastností, které lze rozřadit do dvou skupin:³⁰

První skupinou jsou vrozené predispozice, se kterými se člověk narodí, a které je možné změnit pouze omezeně. Jedná se o fyzické a duševní vlastnosti. Mezi fyzické můžeme zařadit: obezitu nebo naopak podvýživu, dále vzrůst, odlišný vzhled, problémy s mluvou a v neposlední řadě také barvu pleti. Mezi duševní naopak zařazujeme rysy, které na první pohled nejsou zcela zřejmé. Povaha a temperament jedince mohou být také impulzem k šikaně.³¹

Druhá skupina je zaměřená na výchovu v rodině a také z jaké sociální skupiny jedinec je. Neznačkové oblečení, nedostatek pomůcek, kvalita svačin, starý nebo také žádný mobilní telefon, to vše může být příčinou. Výchova může hrát také svou roli. Převážně u rozmazlených dětí, kteří jsou buďto jedináčci nebo mají rozvedené rodiče,

²⁸ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 54-55. ISBN 978-80-247-2991-6

²⁹ ELLIOTT, M. *Jak chránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. s. 85-87. ISBN 80-7178-419-2

³⁰ JANOŠOVÁ, P. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2011. s. 24 ISBN 978-80-7372-780-2.

³¹ JANOŠOVÁ, P. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2011. s. 25 ISBN 978-80-7372-780-2.

kteří soupeří o jeho přízeň, díky které může mít jedinec vysoké sebevědomí. To může spustit lavinu a rozvoj určitých vlastností. Jakými mohou být: nekolektivnost, sebestřednost, snížená empatie.³²

Druhý pohled na věc hovoří o opaku, příčinami šikany nejsou vlastnosti jedince, jeho povaha nebo sociální status. Jedná se o určitý vztah a vyhovující vlastnosti mezi agresorem a obětí. Agresor si na oběti vyhlédne určitý rys nebo vlastnost, díky které si oběť podmaní. Jeho hlavní cíl je soustředěnost většiny na oběť a odvedení pozornosti od něho samého.³³

Následky těchto všech okolností mohou mít negativní dopady na oběť. Pozitivum k této skutečnosti je fakt, že rodiče díky těmto signálům dokáží vyzorovat trvajících problém, o kterém by se jinak nikdy nedozvěděli. Mezi prvotní signály patří například absence a zhoršení prospěchu ve škole, poruchy příjmu potravy, zhoršení zdravotního stavu, deprese nebo také závislost na alkoholu, drogách a s tím související kriminalita³⁴

6.3 Přihlížející okolí (svědkové)

Jak již z názvu vyplývá, jedná o jedince, kteří nejsou oběti ani agresori, nezapojují se do procesu šikany, ale stále se ve velké míře podílejí. Již pouze jejich mlčenlivost nebo sympatizace s agresorem, která je, či není pravá, to vše podporuje agresora v dalším konání. Většina svědku soucítí spíše s obětí, ale strach jim nedovolí zasáhnout.³⁵ Najdou si i jedinci, kteří si pohled na utrpení obětí užívají, to vychází i z historických záznamů, kdy si lidé užívali veřejné sankcionování. Pokud šikana trvá delší dobu, začíná se měnit i uvažování ostatních. Ti co z počátku prožívali utrpení s obětí, začínají být lhostejní. A jedinci nestrání, ti se začínají přidávat na stranu šikanujících. Dav agresorů kolem oběti narůstá a šikana začíná být vnímána jako normální a součástí každého dne. Důvodem proč se ostatní začínají přidávat proti oběti je prostý. Strach a pocit bezpečí pokud se budou aktivně účastnit. Zároveň klesá i pravděpodobnost odhalení s nárůstem

³² JANOŠOVÁ, P. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2011. s. 26 ISBN 978-80-7372-780-2.

³³ ELLIOTT, M. *Jak chránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. s. 90. ISBN 80-7178-419-2

³⁴ MATTHEWS, A., MATTHEWS, J. *Stop the Bullying*. Queensland, Australia: Seasehll Publishers, 2011. s 20-21. ISBN 0987205722

³⁵ JANOŠOVÁ, P. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2011. s. 27 ISBN 978-80-7372-780-2.

šikanujících, ať už aktivních nebo pasivních, nikdo si nedovolí upozornit učitele nebo někoho jiného, byl by nucen prozradit také sám sebe.³⁶

6.4 Osoby zastávající se obětí

Zde není možné dostatečně popsat vlastnosti nebo rysy osob, kteří aktivně brání oběť. Předpokládá se, že se jedná osoby s dobrým temperamentem, empatií a odvahou postavit se proti agresorovi. Roli zde hraje spíše náhoda a četnost těchto osob ve třídě. To rozhoduje o tom zdali šikana bude růst do dalších stádií. Právě v prvotních stádiích dochází nejčastěji k obraně oběti, v dalších fázích se jejich počet snižuje. Mezi obránci častěji bývají dívky, které se zapojují aktivně nebo také pasivně, například dávají psychickou pomoc oběti. Důvodem může být pocit, že jejich pravděpodobnost stát se obětí je nízká, zvláště pokud je šikana mezi chlapci.³⁷

6.5 Rodiny agresorů a obětí

Na šíření šikany mají vliv i rodiny, ať už obětí nebo agresora. Zkušenosti nás naučily, že rodiny nejsou dobře informovány o šikaně a jejích varovných signálech. Rodiče často tento problém bagatelizují nebo ho v horším případě zlehčují. Informace zde popsané nejsou pravidlem, existují rodiny hůře a lépe reagující, s větším nebo menším podílem na šikanování. Autor zde ale rozebere chování rodin, které se více podílejí na šikaně.³⁸

Rodiče agresorů, často nemají zdání o jednání svého dítěte. Problém nastává, pokud se dozví o problému a jejich reakce není zcela vhodná. Mohou problém zlehčovat nebo se uchýlit k fyzickým trestům, které jak víme, problém nijak neřeší. Existují také rodiny, které chování svého dítěte vnímají pozitivně a jako možný přínos do budoucna. Rodiny obětí se o problému šikany zpravidla dozvídají dříve. Spíše ale skrze varovné signály. Dítě pod pohrůzkou násilí není schopné říci si o pomoc a následné špatné jednání rodičů problém spíše zhorší. Jejich rady také bývají zcela milné, mohou dítě podněcovat k pasivitě obrany nebo zlehčovat problém. V horších případech mohou vinit samotné dítě a tím více prohlubovat jeho trápení.³⁹

³⁶ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 64. ISBN 978-80-247-2991-6

³⁷ JANOŠOVÁ, P. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2011. s. 27-28 ISBN 978-80-7372-780-2.

³⁸ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 68. ISBN 978-80-247-2991-6

³⁹ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 69-70. ISBN 978-80-247-2991-6

6.6 Učitelé

Učitelé mohou v ranných fázích šikanování nejvíce ovlivnit její budoucí vývoj, právě oni mají možnost vypozorovat varovné signály, které se ve třídě objevují. Nejvíce pak třídní učitel, který žáky zná nejlépe ze všech kantorů. Učitelé však mohou šikanu podporovat svým vlastním jednáním. Problém bývá již v samé podstatě problému, učitelé často nedokáží rozpoznat šikanu, jak tedy mohou účinně bojovat, když ji nedokáží rozpoznat. Problém mohou dále zhoršovat i některé nedostatky v samotném fungování kantora. Například pokud si nedovede vybudovat přirozenou autoritu nebo neschopnost řídit žáky. Kromě toho, že stojí prakticky sami proti celé skupině dětí, se také mohou stát obětí agrese nebo šikany ze strany žáků.⁴⁰

Učitel by měl ve třídě zastávat roli tzv. „vrby“. Je velmi důležité, aby měli žáci ve třídě někoho komu se mohou kdykoli svěřit, kdo je tu pro ně vždy, když potřebují řešit své problémy. Bohužel, učitelům se dokáže svěřit jen malé procento dětí, většina z nich si své problémy nechává pro sebe. Roli „vrby“ zastávají často také učitelé tělesné výchovy, kdy se mohou dozvědět důležité informace, například při cestě z různých sportovních akcí. Děti se jim svěřují s radostmi a zážitky, ale nechtít mohou prozradit i něco, co by jinému učiteli nikdy neřekly.⁴¹

6.7 Společnost a média

Co se týče společnosti jako takové, záleží primárně na celkovém pohledu a postoji na tuto problematiku. Zveřejňování odstrašujících případů, řešení šikany v diskuzích, to vše může ovlivňovat rozvoj šikany.⁴² Akční filmy a horory nebo hry, mají na dítě daleko škodlivější vliv. Tyto filmy působí na mladého člověka hned několika způsoby. Mozkový aparát malého dítěte nedokáže vstřebat všechnu akčnost filmů a her a do popředí se dostávají emočně vypjaté sekvence plné krve a násilí, které si razí cestu do mysli dítěte. Například filmy s akčními hrdiny mohou být pro dítě zcela nečitelné, pokud se hrdina chová agresivně, což při obraně slabších nebývá ojedinělé.⁴³

⁴⁰ DAŘÍLEK, P. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 41 ISBN 978-80-244-3758-3.

⁴¹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 88-89. ISBN 80-86642-08-9

⁴² DAŘÍLEK, P. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 42 ISBN 978-80-244-3758-3.

⁴³ MARTÍNEK, Z. *Agrese a šikana u dětí, mohou za to média, rodičovská výchova nebo geny: Šance dětem*: [online]. 1. 2. 2013, 19. 12. 2023, [cit. 2024-07-27]. Dostupné z WWW: <https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>

7 Příčiny a důsledky šikany

7.1 Příčiny

Při ranných fázích vyšetřování je jednou z nejdůležitějších věcí analýza příčin, které vedly k šikanování. V důležitosti není možné opomenout také čas, který hraje ve vyšetřování stejnou roli. Je zcela zřejmé, že dokavad nebudeme znát a zkoumat motiv společně s dalšími příčinami, nebude možné konkrétně charakterizovat a správně vyšetřit daný případ.

První příčinu je možné označit jako určitý tlak nebo spíše očekávání společnosti. Zcela výstižně je možné popsat tento jev u mužů, kteří jsou již od mládí učeni neprojevoval city, být zdatný nebo také nebojácný. Bylo tomu tak převážně v minulosti, ale ani dnes tento postoj není nijak vzácný. Problém nastává, když je v těle jedince také ženská část. Důvod může být snížená hladina testosteronu a naopak zvýšená hladina estrogenu, tedy ženského hormonu. Nebo je příčina pouze v osobnostních rysech a povaze daného muže. Při emočně vypjatých situacích může docházet ke střetu těchto dvou složek osobnosti, kdy racionalita nabádá k utlačení ženské části. To vyvolává tlak a jedinci, jejichž mužská část není tou dominantní a silnější stránkou, povolí a navenek se dostane jejich ženská duše. Ti se pak mohou stát obětí právě těch jedinců, u kterých vyhrává mužská část a šikanou se pouze zbavují onoho vnitřního tlaku.⁴⁴

Další příčinou může být touha po moci, touha řídit a podmanit si někoho. Důvody mohou být různé, čistě sobecké pro účely nabití cizích věcí nebo pouze pro uspokojení svého ega. Toto vše je ale spíše „živnou půdou“ pro výše zmíněné. Dále se můžeme setkávat také s tzv. experimentem. Dalo by se říci, že jedinci, kteří šikanu nikdy nezažili jsou spíše zvědaví. Chtějí vidět jak bude oběť reagovat a jaké pocity bude navenek ukazovat. Nehledě na fakt, který byl v této práci již zmíněný. Lidské utrpení vzbuzuje v lidech jisté potěšení, které lze zařadit do okrajových příčin, kterými mohou být například motivy krutosti. V každém člověku se může ve skrytu duše skrývat sadista, k jeho probuzení může dojít aniž by si toho člověk všimnul a za podmínek, které se mohou na první pohled zdát zcela banální. A právě šikana dokáže tuto skrytou tužbu po násilí uspokojit. Jsou známé také případy, kdy se ve skupině nacházel skutečně psychicky nemocný jedinec, ale tyto případy jsou vzácné.⁴⁵

⁴⁴ LOVASOVÁ, L. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 11. ISBN 80-86991-65-2

⁴⁵ LOVASOVÁ, L. *Šikana*, Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 11-12. ISBN 80-86991-65-2

7.2 Důsledky

Šikanování se zpravidla odehrává ve skupině, celá skupina je nějakým způsobem zasažena nebo ovlivněna, ať už se jedná o oběť, agresora, přihlížející nebo i osoby, které o problému zpočátku ani neví a vše se dozvídají později. Příkladem mohou být rodiče oběti, na které může mít šikanování jejich dítěte závažné dopady, zpravidla psychického charakteru. U zvláště závažných případů nebo u pokusů o sebevraždu mohou dopady pocítit také ředitelé škol, kteří bývají odvoláni. Zde je názorně vidět, jak problém šikanování nezůstává pouze na hranici skupiny, ale zasahuje do životů dalších osob.⁴⁶

7.2.1 Důsledky pro oběť

Největší působení vlivu šikany je známo právě u obětí, které si následky nezřídka kdy nesou po celý svůj život, ať už fyzické nebo psychické. V krajních situacích si jedinec může sáhnout i na život. Autor zde popíše základní druhy následků, které jsou specifické právě u obětí šikany.

První a zároveň nejnebezpečnější druh následku je ohrožení somatického a psychického zdraví. Jde o dlouhodobé působení stresu na oběť, díky čemuž může trpět celou řadou problému. Mezi psychické je možné zařadit například deprese nebo úzkosti. A somatické dopady mohou zahrnovat poruchy spánku, snížení imunity nebo sklon k celkové nepohodě. Následkem může být také posttraumatická stresová porucha, která se projevuje zpravidla stále se vracejícími vzpomínkami na událost a s tím spjaté pocity, které si oběť během této situace prožívala. To stejné platí pro sny, ve kterých si oběť daný moment může prožívat stále znovu. O posttraumatické stresové poruše mluvíme, pokud příznaky problému trvají déle než čtyři týdny. Při trvání méně než tří měsíců, je možné tento problém charakterizovat jako akutní, v případě delšího působení jako chronický.⁴⁷

Toto vše může vést až k tzv. kumulovanému efektu. Takto je možné nazvat jev, při kterém oběť začíná pociťovat chybu v sobě. Zpravidla pokud má odlišnost, díky které se ji spolužáci posmívají. Může tuto vlastnost začít vnímat negativně a myslet si, že vše co prožívá si vlastně zaslouží. U obětí, které mají od přírody snížené sebevědomí má toto vše pouze utvrzující charakter a u jedince pouze upevňují pocity, které by měl i bez šikany.

⁴⁶ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál 2011, s. 154. ISBN 978-80-7367-871-5

⁴⁷ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 35-36. ISBN 80-86642-08-9

Existují studie, ze kterých vyplývá možné prohození rolí v budoucnu. U obětí násilí je zvýšená pravděpodobnost, že se v dospělosti mohou stát pachatelem právě násilných činů. S tímto jevem je spojena také větší náchylnost obětí k neetickému chování. To stejné platí pro danou skupinu, ve které se šikana odehrává, pokud vidí každodenní nespravedlnost a nepotrestání pachatele, kterému daný čin vždy projde, mohou začít pochybovat o autoritách. Mohou začít pociťovat strach ze školy. Není divu, že v takovéto skupině dochází k přeměně morálních zásad.⁴⁸

7.2.2 Důsledky pro agresora

Jak u agresorů, tak i u ostatních účastníků hrozí zafixování zkušeností a budoucím možném začlenění do negativních skupin, v horším případě zločineckých gangů nebo mohou mít pouze více konfliktů se zákonem oproti ostatním členům společnosti.⁴⁹

Beztrestná šikana představuje větší problém, zdůrazňuje nedostatek morálního a duchovního růstu agresora. Pokud nedošlo k potrestání, agresor neměl možnost zažít, jaké to je dostat trest, nepocítil vynucování pravidel chování společností, toto vše může mít v budoucnu závažné následky, jelikož tento jedinec není po právní stránce připraven pro budoucí fungování ve společnosti.⁵⁰ V dalších částech práce autor podrobněji popíše důsledky, které agresory při závažných případech šikany čeká, aneb jejich legislativní následky. Zde je jednalo pouze o obecné informace.

7.2.3 Důsledky pro skupinu

Ani skupina není neovlivněna šikanou. Žáci, kteří pozorují každodenní bezpráví a nepotrestané zneužívání, jehož pachatelé soustavně unikají trestu, začínají ztrácet důvěru ve spravedlnost školního systému. Domnívají se, že učitelé, kteří by měli stát na straně obětí a zastávat jejich práva, problém nevnímají nebo nejsou schopni zajistit adekvátní bezpečí. Skupina, která je již zcela přemožena šikanou, a každý její člen je nějakým způsobem poznamenán, ztrácí jakoukoli výchovnou funkci, kterou můžeme pozorovat u zdravých komunit. Je také běžné, že vliv výuky se snižuje, zejména v závažnějších případech šikany.⁵¹

⁴⁸ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 36-39. ISBN 80-86642-08-9

⁴⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 39. ISBN 80-86642-08-9

⁵⁰ PUGNEROVÁ, M., KVINTOVÁ, J. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. s. 162. ISBN 978-80-247-5452-9

⁵¹ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál 2011, . s 155-156. ISBN 978-80-7367-871-5

8 Řešení šikany a její trestně právní aspekt

První kroky, které jsou rodičům dětí doporučovány je, aby v první řadě kontaktovali a navázali spojení se školou. Právě školy a školská zařízení zaručují bezpečí dětí díky Úmluvě o právech dítěte. Navíc v posledních letech vznikla ředitelům škol oznamovací povinnost některých přestupků, které musí ohlásit na OSPOD a státní zastupitelství, v případě že jedinec dosáhl již věku zletilosti, stačí oznámit pouze na státní zastupitelství. Tuto povinnost nařizuje novelizace z 1. 9. 2017 zákona č. 561/2004 Sb. § 31 odstavec 5 ze školského zákona. V případě, kdy rodiče nebo státní zástupci dítěte nabydou podezření, že se jejich dítě stalo obětí skutku, který se sice jako šikana tváří, avšak jeho povaha mnohdy naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, nemusí kontaktovat první školu, ale například školský úřad, školní inspekci nebo v krajních případech i policii České republiky.⁵²

8.1 Řešení šikany, která nenaplnuje znaky trestného činu

U všech případů šikany hraje nejdůležitější roli učitel, nezáleží zdali se jedná o slovní útoky nebo skutky, které naplňují znaky trestného činu. Každý učitel by měl mít přehled, co se ve třídě děje a při sebemenším náznaku šikany kontaktovat rodiče potenciální oběti. Pokud si daný učitel nebo škola neví rady ohledně postupu řešení, je namístě říci si o pomoc odborníka, který je na podobné situace vyškolen. Každý krok by měl být promyšlený, protože jakákoli chyba může situaci podstatně zhoršit.⁵³

Při postupu jak správně vyšetřit šikanu existují dva hlavní typy. První typ je z časového hlediska výhodnější a je zacílen na lokální skupinu nebo jednotlivce. Většinou se používá u méně závažných případů šikany. Někdy je nazýván také jako “strategie první pomoci.” Druhý typ je naopak zacílen na celou skupinu a používá se u více závažných případů šikany, proto je také důležitá vysoká odbornost osob, kteří mají vyšetřování provést. Obecné doporučení je přenechat vyšetřování odborníkům, jelikož skupina je natolik zasažená šikanou, že většina členů nemluví pravdu a rozklíčování problému bývá značně ztížené. Někdy je nutné použití kriminalistických metod.⁵⁴

⁵² HURYCHOVÁ E., PTÁČKOVÁ B. *Sociální práce ve školství*. Grada 2022, s. 107. ISBN 978-80-271-3313-0

⁵³ MARTÍNEK Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Grada 2009, s. 142. ISBN 978-80-247-2310-5

⁵⁴ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 60. ISBN 80-86642-08-9

Pro tuto kapitolu je však vhodné uvést schéma prvního typu, kterým je “strategie první pomoci” s cílem zmapovat symptomy. To znamená získat odpovědi na otázky: Kolik je obětí a agresorů, dále o koho se jedná, kdo hrál v šikanování jakou roli, trvání šikany v časovém rozmezí a k jakým projevům došlo. Toto schéma obsahuje pět nezbytných kroků, jejichž pořadí je pevně dané. Prvním krokem je rozhovor s informátory a oběťmi, dále nalezení vhodných svědků, následovat budou individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky, avšak nejedná se o konfrontace obětí a agresorů. Dále je důležité zajistit ochranu obětem a jako poslední budou následovat rozhovory s agresory, případná konfrontace mezi nimi.⁵⁵ Avšak celý tento proces ovlivňují různé faktory, například kvalitu vstupních informací, kterými škola disponuje, vytipování vhodných svědků, v jakém stádiu se šikana nachází a v neposlední řadě také schopnost rodičů spolupracovat se školou, nejen rodiče obětí, ale také pachatele. Dojde-li k odhalení a usvědčení agresora nastává důležitá chvíle, kdy je potřeba učinit vhodná opatření, jejímž cílem není primárně potrestat jedince, ale zastavit jeho negativní jednání a přinutit jej k dodržování pravidel chování. Mohou mu hrozit různé sankce například: snížená známka z chování, napomenutí, důtka třídního učitele nebo ředitele školy, přearování jedince do jiné třídy a v závažnějších případech hrozí také podmíněné vyloučení.⁵⁶

8.2 Řešení šikany, které naplňuje znaky trestného činu.

Řešení šikany z právního hlediska je poměrně náročné, záleží na situaci, ve které se nachází oběť nebo také věku pachatele. V každém případě, jak již je zmíněno výše. Je doporučeno kontaktovat v prvotně školu, která má povinnost problém řešit. Pokud však daná situace vyvrcholí až v trestní stíhání pachatele, získává oběť status poškozeného se všemi právy, které ji náleží. Avšak malé procento případů končí takto, většina končí ukončením trestního stíhání pro nedostatečný věk pachatele.⁵⁷

8.2.1 Osoby nezletilé (mladší 15 let)

Aby bylo možné v této problematice pokračovat je důležité vysvětlení situací v rámci věku možného pachatele. Pokud se skutku dopustí osoba mladší 15 let nejedná se o trestný čin, ale o čin jinak trestný. Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, proto nemohou trestný čin spáchat, toto upravuje zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník,

⁵⁵ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 60. ISBN 80-86642-08-9

⁵⁶ VÁGNEROVÁ K. A SPOL. *Minimalizace šikany, praktické rady pro rodiče*. 2. vydání. Praha: Portál, 2011. s. 31. ISBN 978-80-7367-912-5

⁵⁷ MARTÍNEK Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Grada 2009, s. 142-143. ISBN 978-80-247-2310-5

konkrétně § 25. Ačkoli to na první pohled vypadá, že nezletilý pachatel se sankci vyhne, není tomu tak. Jeho čin se bude projednávat také u soudu, jedná se ale o soud pro mládež, který projednává veškeré skutky osob mladších 18 let a který může rozhodnout v neprospěch pachatele s následným uložením tzv. výchovného opatření.

- Výchovná povinnost: náhrada škody, společensky prospěšná činnost nebo podrobit se léčení, ...
- Výchovná omezení: zákaz navštěvovat místa, účastnit se akcí nebo styk s konkrétními osobami.
- Napomenutí s výstrahou
- Dohled probačního úředníka
- Ochranná výchova: tato možnost se týká skupiny osob 12-15 let, kteří spáchali čin, za který je možné uložit výjimečný trest. (odnětí svobody 20-30 let nebo na doživotí)
- Ochranné léčení: pokud osoba spáchala čin pod vlivem návykové látky nebo trpí duševní poruchou.⁵⁸

Tato skupina osob se může dopustit také přestupku, za který však nejsou odpovědní. Přestupková komise věc nemůže projednat a bez zahájení je odložena. Skutek však může být oznámen městské policii nebo Policii ČR, kteří vyrozumí OSPOD.⁵⁹

8.2.2 Osoby mladistvé (15-18 let)

Ještě než bude možné popsat druhou skupinu, je nutné říci, že právní řád České republiky nezná trestný čin pod pojmem šikana. Pokud daný skutek naplňuje znaky trestného činu, bude se jednat o čin uvedený v zákone č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Pokud daný skutek spáchá osoba mladistvá, tedy jedinec ve věku mezi 15-18 let, stejně jako u skupiny nezletilých do 15 se nejedná o trestný čin, zde jde o provinění. Takto je pojmenován trestný čin v zákoně č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže.⁶⁰

⁵⁸ JINDROVÁ M. *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady. příručka učitele*. Učební texty. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga 2012, s 12-14. ISBN 978-80-87258-59-0

⁵⁹ JINDROVÁ M. *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady. příručka učitele*. Učební texty. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga 2012, s 14-15. ISBN 978-80-87258-59-0

⁶⁰ *Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Zákony pro lidi [online].[cit.2024-11-02]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Jak již bylo autorem zmíněno výše, mladiství nemohu spáchat trestný čin šikana, který neexistuje, ale jiné činy, které v souvislosti se šikanou vznikají a při jejím průběhu může být hravě naplněna skutková podstata například u omezování osobní svobody § 171, loupeže § 173 nebo také ublížení na zdraví § 146.⁶¹ Při spáchání provinění se na mladistvého začínou vztahovat určitá ustanovení podle trestního zákoníku, trestního řádu nebo zákona o soudnictví ve věcech mládeže a může mu být soudem pro mládež uložena sankce. Pro daného jedince platí stejné sankce jako u osob nezletilých (viz str. 32), dále však také ochranné opatření nebo v nejzávažnějších případech trestní opatření, díky kterému již mladistvý může nastoupit do výkonu trestu odnětí svobody.⁶² Avšak mladistvý ve výkonu trestu, z celkového počtu jedinců odsouzených činí ročně necelé 1%, pokud by se tento údaj převedl do konkrétních čísel jednalo by se o přibližně 1000 jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody. Přičemž mladistvé dívky tvoří 10% z celkového počtu.⁶³

Na rozdíl od nezletilých ve věku do 15 jsou mladiství u spáchání přestupku odpovědní a hrozí jim pokuta, její výše však nebude tak značná a je snížena na polovinu. Její hodnota pak nesmí být vyšší než 2000 Kč. V případě nezaplacení hrozí soudní vymáhání. Není-li pokuta zaplacená na místě je vystaven blok na pokutu na místě nezaplacenou. Pokud jedinec odmítne řešit tento problém, dluh bude stoupat a po letech dojde k vymáhání, v horším případech k exekuci.⁶⁴

8.2.3 Rodiče

Také rodiče pachatelů mohou být odpovědní za činy svých dětí. Jejich odpovědnost za výchovu dítěte stanovuje zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. V případě porušení hrozí obvinění z trestného činu ohrožování výchovy mládeže § 201 TZ. Avšak záleží také na místě, dojde-li například ke škodě při šikaně ve školském zařízení, odpovědnost nese v tomto případě škola. A rodič poškozeného je oprávněn požadovat náhradu škody a to nejen na věcech, ale také na zdraví svého dítěte.⁶⁵

⁶¹ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. Zákony pro lidi [online]. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶² JINDROVÁ M. *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady. příručka učitele*. Učební texty. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga 2012, s 14. ISBN 978-80-87258-59-0

⁶³ BOUKALOVÁ H. a GILLERNOVÁ I. *Kapitoly forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. s 108. ISBN 978-80-246-4461-5

⁶⁴ JINDROVÁ M. *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady. příručka učitele*. Učební texty. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga 2012, s 15. ISBN 978-80-87258-59-0

⁶⁵ MARTÍNEK Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Grada 2009, s. 144. ISBN 978-80-247-2310-5

9 Prevence šikany na základních školách

Pod pojmem prevence si lze představit širokou škálu definic, nejlépe lze prevenci definovat jako soubor opatření. Nejdůležitější mezi nimi jsou předcházení vzniku, rozvoji a opakovanému výskytu společensky nežádoucích jevů, v našem případě šikany. Do kategorie prevence lze zařadit jakýkoli druh výchovné, zdravotní, vzdělávací, sociální nebo jiné intervence, s cílem odstranit riziko vzniku rizikového chování, jeho zhoršení, utlumení stávající fáze a projevů tohoto chování nebo napravit již vzniklé důsledky.⁶⁶ Prevence šikany lze pak rozdělit do několika okruhů dělení. Ještě předtím, než autor popíše dělení prevence šikany, zde popíše základní zásady pro správnou prevenci.

9.1 Zásady prevence

- **Solidarita se slabými jako základ řízení třídy.** Tato zásada se týká primárně učitelů. Měli by se stavět na stranu těch jedinců, kteří jsou vyčleňováni z kolektivu a patří mezi “outsidery”. Podporování většiny je sice výhodnější a snazší, ale tímto jednáním nepodporují ostatní žáky, kteří by se při opačném stavu, kdy se učitel zastává práv oběti, mohli inspirovat a chování učitele by pro ně mohlo být jakýmsi vzorem.
- **Podpora autority učitele.** Autorita učitele je důležitá, podpora může přicházet z více stran například od vedení školy. Každopádně nejvíce může autoritu učitele ovlivnit kantor sám.
- **Posílení demokracie ve třídě a ve škole.** Touto zásadou učitel umožňuje žákům jednat částečně samostatně a podporovat jejich samosprávu. Žáci mohou sdílet své názory a pocity. V některých případech samy rozhodovat. Dále je důležité zapojit také rodiče, informovat je nejen o příjemných, ale i méně příjemných událostech a nechat možnost navštívit školu, kdykoli, kdy bude potřeba.
- **Ideová výchova.** Jedná se o vštěpování základních hodnot, pravidel chování a mravů. Nesmí zde, ale chybět reprezentativnost učitele, který musí jít příkladem svým žákům a sám tyto hodnoty ctít a dodržovat.

⁶⁶ MIOVSKÝ, M., ADÁMKOVÁ, T., BARTÁK, M., ČABLOVÁ, L., ČECH, T., DOLEŽALOVÁ, P. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování* [online]. (2. vydání.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny. 2015. s. 143 Dostupné z WWW: <https://www.adiktologie.cz/file/829/2-vykladovy-slovník-nahled.pdf>

- **Princip kooperace ve výchově.** Mezi žáky je třeba vytvářet a udržovat kolektivnost a teamového ducha proto se žákům zadávají úkoly, při nichž je nezbytná spolupráce. To má za následek nejenom zlepšení schopností a dovedností žáků samotných, ale také dává možnost učiteli pozorovat vztahy mezi žáky a vypořádat možný nežádoucí problém.⁶⁷

9.2 Dělení

Mezi první a zároveň nejdůležitější druh lze považovat prevenci primární. Používá se v situacích, kdy k šikaně dosud nedošlo. Zahrnuje mnoho různých opatření, mezi nimi také vzdělávání rodičů, široké veřejnosti o šikaně, preventivní iniciativy ve škole a to vše při podpoře klidného a dobře naladěného mladého člověka. Některá účinná opatření jsou již součástí komunit. Je možné mezi ně zařadit například školní parlament nebo samosprávu žáků ve třídě. Nejlepší ochrana spočívá ve vytváření a udržování přátelských vztahů mezi žáky ve třídě a také mezi všemi osobami ve škole.⁶⁸

Sekundární prevence je druhým typem. Lze ji použít pouze v situacích, kdy k šikanování již došlo a je třeba jej řešit a učinit opatření, která budou mít pozitivní následek v podobě odstranění budoucího opakování problému. Mezi prostředky tohoto druhu patří vyšetřování šikany bez zbytečných odkladů, opatření pedagogická. Tato opatření mohou být například samotná ochrana oběti, aby nedošlo k dalšímu napadení nebo jiné interakce mezi obětí a pachatelem. Následné jednání s rodiči o problému šikany, tento rozhovor je třeba provést jak s rodiči oběti tak s rodiči agresora. V neposlední řadě pak komunikovat s celou třídou, ve které se šikana odehrávala. Další opatření tkví ve výchovné práci s pachatelem. Prvotně se jedná o trest nebo sankci. Dále pak zvládání jeho agresivních sklonů. Při vhodném chování a zvládání vypjatých situacích také kladné ohodnocení v podobě pochvaly apod.⁶⁹

Posledním druhé je prevence terciální. V budoucnu bude nutné ji zavést jelikož v oblasti šikany v současné době prakticky neexistuje. Mohla by umožnit školám

⁶⁷ ČAPEK, R. *Odměny a trestní ve školní praxi*: 2. přepracované vydání. Praha: Grada, 2014. s. 84-84
ISBN 978-80-247-4639-5

⁶⁸ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 78. ISBN 80-86642-08-9

⁶⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 78. ISBN 80-86642-08-9

vypořádat se ve velké míře s agresory na určených pracovištích. Přesto je důležité mít možnost eliminovat násilníky a šikanující osoby ve vzdělávacích zařízeních.⁷⁰

9.3 Preventivní opatření na úrovni různých celků

9.3.1 Prevence na úrovni školy jako celku

Základní podmínkou pro úspěšnou prevenci šikany a kvalitní akademickou práci obecně je solidarita mezi učiteli. Právě u šikany to platí obzvlášť. Když k něčemu takovému jako je právě šikana dojde je zcela zásadní, aby měl učitel oporu v řediteli školy. Dobrý ředitel daného učitele podpoří před žáky, kolegy nebo také vyššími pověřenými orgány, které mohou řešit stížnosti. Například pokud přijdou od rodičů agresora.⁷¹ Mezi další opatření patří:

- Jednou z jednoduchých, avšak účinných preventivních strategií proti šikaně je organizace a hustota monitorování. Šikanující osoby mají méně příležitostí k obtěžování a šikanování ostatních, pokud je větší koncentrace učitelů a ostatních pracovníků na místech, kde by k tomu dané osoby měli příležitosti například chodby, jídelna nebo jakákoli místa, ve kterých se o přestávkách zdržují děti nejvíce. Je však důležité také kvalita a technika daného dozoru. Například místo, kde pedagog stojí, aby bylo strategické a dobře postavené. Neměl by však trávit veškerý čas na daném místě, ale kontrolovat průběžně také třídu a jiné prostory, ve kterých by mohlo k šikaně docházet. Neméně důležité je získávání informací o málo frekventovaných místech, kde je riziko šikany také velké. Tyto informace je povětšinou možné získat přímo od žáků samotných.
- Školní řád je nezbytnou součástí těchto opatření. Spolu se základními ideály solidarity o ochrany zranitelných musí obsahovat také jednoznačný zákaz násilí jakož i šikany a chování s ní spojené. Informovanost o školním řádu je nezbytná a musí s ním být seznámeni nejen žáci, ale i jejich rodiče, stejně tak se sankcemi, které hrozí při porušení tohoto řádu.
- Etická výchova, jakožto další z opatření je nedílnou součástí prevence šikany. Její podstata tkví ve vštěpování základních hodnot společnosti. Na které se podílí

⁷⁰ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 78. ISBN 80-86642-08-9

⁷¹ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 111. ISBN 978-80-247-2991-6

převážně učitel, jehož role je nenahraditelná a slouží jako živý příklad, modeluje tyto hodnoty v praxi svým chováním a samotným jednáním se žáky. Ačkoli je tento příkladný učitel zcela zásadní, jeho působení nestačí. Tyto hodnoty musí být vyjádřeny také verbálně i vizuálně, ale vyčlenit jim prostor v rámci určitých předmětů také nestačí. Měly by být samozřejmé, hluboce zakořeněné a součástí prostředí ve kterém děti vyrůstají. V dnešní době však ve školách převládají spíše hodnoty úspěchu a výkonu.

- Poslední, ale neméně důležité opatření je informovanost žáků a rodičů o problematice šikany. Ačkoli to může být občas nepříjemné, je to zcela zásadní. Na tento problém by rodiče měli být upozorněni a obeznámeni včas, ideálně při nástupu jejich dítěte na první stupeň. Informovanost rodičů napomáhá ke zlepšení vztahů mezi nimi a školou, jelikož bývají často napjaté a bez důvěry. Tato opatření fungují jak informativně, tak varovně. Rodiče případných pachatelů, jednání svých dětí často bagatelizují, v horších případech také schvalují. Naopak pro rodiče obecně slouží toto opatření jako návod, jak se zachovat v případech, kdy by se jejich dítě stalo obětí šikany.⁷²

9.3.2 Prevence na úrovni jednotlivých tříd

Aby bylo možné efektivně zmapovat zamořenost jednotlivých tříd šikanou je doporučováno jednou ročně aplikovat anonymní dotazník. Díky zjištěným informacím z dotazníku je dále možné aplikovat jednotlivé způsoby prevence. Jedním z nich je tzv. charta třídy. Jedná se o metodu při níž vyučující hovoří s žáky o chování mezi nimi, nejen žáci mezi sebou, ale i chování mezi učiteli a žáky vzájemně. Ideální je zařadit tuto metodu do občanské hodiny nebo třídnických hodin. Tímto způsobem si děti vytvoří stručné zásady chování, které by se mělo dodržovat a pedagog na ně dohlíží a usměrňuje je ke správné formulaci. Žádné zásady jim sám nepodsouvá, ale navrhuje aby na správné zásady děti přišli sami. Nakonec každý žák napíše tyto zásady na papír a nejuhlednější bude podepsán všemi a vystaven na místě, které je každému na očích.⁷³

Další metodou je metodické vytváření třídního společenství, ve kterém má každý student hraje svou roli a jsou zde probírány všechny důležité záležitosti, nevyjímaje problémy a konflikty ke kterým čas od času dojde. Forma tohoto společenství je kruh, ve

⁷² ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 111-113. ISBN 978-80-247-2991-6

⁷³ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 115-116. ISBN 978-80-247-2991-6

kterém žáci spolu s učitelem sedí. V ideálním případě dochází k tomuto setkání každý týden. Avšak žáci zde pouze nekomunikují, hrají také například různé hry, které mají za cíl upevnit a zlepšit osobní vztahy mezi žáky. Hlavním cílem je naučit se vnímat své pocity a pracovat s nimi. V neposlední řadě je možné začlenit do prevence také rodiče, díky zážitkovým pobytům, které se konají o víkendech. Je to skvělá příležitost, aby se lidé navzájem poznali a navázali důvěryhodné vztahy. Díky těmto pobytům se zvyšuje imunita třídy vůči šikaně a pokud přeci jen se výskyt šikany v budoucnu potvrdí, bude snazší ji nejen zjistit, ale i účinně vyřešit.⁷⁴

9.3.3 Prevence na úrovni jednotlivců

Další preventivní strategií je sledování žáků, kteří se již v minulosti staly obětí šikany. Dohled je prováděn při běžné školní činnosti, samozřejmě také při zvláštních příležitostech. Výsledky je možné zapisovat do elektronických zařízení, například do PC, které efektivně zlepšuje ukládání informací. Všechny tyto zjištěné informace je možné následně použít v komunikaci s rodiči. Dalším a navazujícím opatřením jsou pak pravidelné rozhovory učitele a žáka, které se provádí primárně mezi žákem a jeho třídním učitelem, který je nejlépe v obraze ohledně vztahů mezi studenty a nejlépe zná každého samostatně oproti ostatním kantorům. Pro rozhovor si vždy vezme jednoho žáka, ideálně každý týden jednoho, tato četnost je nejúnosnější pro všechny. Rozhovor je prováděn v přátelském duchu bez zbytečného napomínání, učitel se zajímá se o studentovi pocity a strasti, každá informace, ať už pozitivního nebo negativního charakteru je důležitá a může ušetřit mnoho času při pozdějším řešení různých problémů.⁷⁵

9.4 Program proti šikanování na školách

Nejlepší strategií ochrany dítěte před projevy šikany je zavedení školního programu proti šikanování, který si každá škola vytváří sama. Ten má třináct hlavních nebo-li hlavních částí a obsahuje metody řešení šikany, stejně tak opatření, vedoucí k nápravě. Avšak pro účinnost celého tohoto systému je zapotřebí správné funkčnost všeobecné prevence rizikového chování na školách. Stejně tak orientace ředitele v této problematice hraje svou roli.⁷⁶ Hlavním cílem tohoto programu je vytvoření bezpečného

⁷⁴ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 115-116. ISBN 978-80-247-2991-6

⁷⁵ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s 117. ISBN 978-80-247-2991-6

⁷⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *MŠMT aktualizuje metodický pokyn k řešení šikany ve školách*. [online]. [cit. 2024-09-15]. Dostupné z WWW: <https://msmt.gov.cz/ministerstvo/novinar/msmt-aktualizuje-metodicky-pokyn-k-reseni-sikany-ve-skolach>

prostředí, s důrazem na komunikaci a vztahů ve třídě. Není určen pouze pedagogických pracovníkům, ale také všem ostatním jako jsou například rodiče. Tento program vzniká na základě Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, lze ho najít pod zkratkou č. j. MSMT – 21149/2016.⁷⁷

Spolu s tímto programem vzniká také krizový plán školy. Tento plán upravuje postup pracovníků v případech, kdy se objeví rizikové chování u studentů. Nejedná se pouze o šikanu, ale také absence, návykové látky, poruchy příjmu potravy, sebepoškozování a v neposlední řadě také činy splňující znaky přestupku nebo také trestného činu. Tento program vychází z Metodického doporučení č. j. 21 291/2010-28.⁷⁸

Každá škola má také svého metodika prevence, který se zaměřuje na oblast prevence sociálně nežádoucích jevů. Nejedná se však o člověka, který má na starost pouze prevenci šikany a vše s tím spojené, jeho zaměření je také na předcházení například užívání návykových látek, záškoláctví nebo i rizikového sexuálního chování. Do jeho kompetence však spadá i zajištění informovanosti rodičů, žáků, ale také pedagogů pro zvýšení úspěšnosti prevence. A společně s učiteli se snaží zajistit bezpečné prostředí pro žáky. To však není ani zdaleka vše, co tento člověk dělá, dále vyhodnocuje varovné signály, které poukazují na možné nebezpečné chování a podílí se při vytváření a realizaci školního programu prevence. V neposlední řadě také plánuje různé besedy na toto téma.⁷⁹

⁷⁷ ZŠ Příbram. *Strategie předcházení šikaně*. Příbram VIII, Školní 75. [online]. [cit. 2024-09-19]. s. 3 Dostupné z WWW: <https://skolni.pb.cz/wp-content/uploads/2023/10/Strategie-predchazeni-sikane-2023-24.pdf>

⁷⁸ Gymnázium Příbram. *Krizový plán školy*. Příbram, Legionářů 402. [online]. [cit. 2024-09-19]. s. 1 Dostupné z WWW: https://gympb.cz/wp-content/dokumenty/Prevence/KRIZOVY_PLAN_SKOLY.pdf

⁷⁹ Národní ústav pro vzdělávání. *Školní metodik prevence*. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z WWW: <https://archiv-nuv.npi.cz/projekty/rspp/skolni-metodik-prevence.html>

10 Praktická část

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na dotazníkové šetření provedené na základních školách v okrese Příbram, konkrétně u žáků 8. a 9. tříd. Dotazník je žákům předáván online formou, přes webovou stránku Survio.com, která automaticky zaznamenává odpovědi a obsahuje celkem 12 uzavřených otázek.

Začátek dotazníkového šetření je možné stanovit na začátek měsíce Únor, kdy autor telefonicky kontaktoval vybrané školy okresu Příbram a dohodl se na předběžných podmínkách pro provedení výzkumu. Tyto školy byly následně znovu kontaktovány prostřednictvím emailu, který již obsahoval odkaz na dotazníkové šetření, aby bylo možné jej žákům, co nejsnadněji předat. Vybranými školami jsou: 1. ZŠ Dobříš, ZŠ Bohutín, 1. ZŠ Sedlčany, 2. ZŠ Sedlčany, ZŠ Rožmitál pod Třemšínem, ZŠ Březnice, ZŠ Bratří Čapků Příbram a ZŠ Školní 75 Příbram. Konkrétně se tedy jedná o celkem 8 škol, které nejsou náhodně vybrány, ale bylo přihlédnuto k lokaci. S cílem zaměřit se na větší školy a města okresu. Stejně tak 8. a 9. třídy nejsou vybrány náhodně. Aby bylo dosaženo co nejlepších výsledků, bylo rozhodnuto na základě množství zkušeností, kterými tyto třídy disponují z časového hlediska nejvíce.

10.1 Cíl dotazníkového šetření

Hlavním cílem dotazníkového šetření je detekovat četnost výskytu šikany na vybraných základních školách v okrese Příbram, kdy povaha skutku naplňovala znaky trestného činu. A vedlejším cílem je nalézt příčiny šikany a navrhnout úpravy nebo zcela nové opatření prevence.

10.2 Hypotézy

1. Hypotéza – Z celkového počtu dotázaných žáků bude skupina, která by se při výskytu šikany raději nesvěřila nikomu, ve větším zastoupení než skupina, která by se svěřila učitelům.
2. Hypotéza – Podle většiny žáků základních škol je sankcionování pachatele nejlepší prevencí šikany.
3. Hypotéza – Z celkového počtu respondentů bude pouze menšinové zastoupení žáků, kteří se se šiknou nikdy osobně nesetkali.

10.3 Vyhodnocení dotazníku

Tabulka č. 1 – Pohlaví⁸⁰

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Muž	215	51,8%
Žena	200	48,2%

První výše uvedená tabulka znázorňuje rozložení odpovědí 415 respondentů podle jejich pohlaví. Z těchto dat je patrné, že mezi odpovídajícími žáky základních škol v okrese Příbram panuje poměrně vyrovnané zastoupení obou pohlaví. Tato genderová vyrovnanost odráží obecný demografický trend, kdy se počet chlapců a dívek na základních školách příliš neliší.

Konkrétně lze tedy vyčíst, že mírně převažujícím pohlavím mezi respondenty byli chlapci, kteří tvořili 51,8% (215 r.) celkového počtu dotazovaných. Tento rozdíl však není nijak výrazný a lze jej považovat za minimální odchylku v rámci běžných statistických údajů. Dívky naopak tvořily 48,2% (200 r.) všech odpovědí, což znamená, že počet chlapců byl jen o pár procent vyšší.

Zajímavostí je, že i přes toto téměř stejné zastoupení pohlaví se v některých dotazníkových šetřeních může pohlaví respondentů lišit v závislosti na tématech, kterými se dané výzkumy zabývají. U tématu šikany se mohlo stát, že jedno z pohlaví bude více ochotné zodpovědět citlivější otázky oproti druhému pohlaví. Dotazník byl zcela anonymní a dobrovolný a dle zjištěných dat lze říci, že chlapci i dívky vnímali dotazník jako správně sestavený a byli ochotni na něj odpovědět v podobném poměru, což dodává tomuto výzkumu vyváženost a reprezentativnost.

⁸⁰ Vlastní šetření 2025

Tabulka č. 2 – Třída⁸¹

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
8. třída	191	46,0%
9. třída	224	54,0%

Dle vyobrazené tabulky lze konstatovat, že z celkového počtu 415 respondentů byl podíl žáků 8. a 9. ročníků poměrně vyrovnaný, podobně jako tomu bylo u předchozí otázky týkající se pohlaví respondentů. Toto vyrovnané zastoupení jednotlivých ročníků přispívá k vyšší objektivitě a reprezentativnosti výzkumu, neboť umožňuje lépe porovnat odpovědi žáků v závěrečných ročnících a zároveň minimalizuje riziko zkreslení výsledků v důsledku převahy jedné skupiny.

Konkrétní údaje ukazují, že v době vyplňování dotazníku mírně převažovali žáci 9. tříd, kteří tvořili 54% (224 r.) všech odpovědí. Naopak žáci 8. ročníků tvořili 46% (191 r.) celkového množství respondentů. Tento rozdíl není výrazný, což je poměrně překvapující s ohledem na fakt, že 9. ročníky se v době vyplňování dotazníkového šetření intenzivně připravovali na přijímací zkoušky, které je čekali za několik měsíců. Přestože bylo možné očekávat jejich vytížení větší než u 8. ročníků, jejich ochota zapojit se do výzkumu nebyla tímto faktorem ovlivněna a díky tomu bylo možné získat objektivní výsledky z této problematiky. Tato ochotna mohla být zapříčiněna i jejich množstvím zkušeností, které během své dlouhé cesty nasbírali nebo také vlastními zkušenostmi v této oblasti, které je motivovali na podílení se tohoto výzkumu.

⁸¹ Vlastní šetření 2025

Tabulka č. 3 – Co si představíš pod pojmem šikana⁸²

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Jakákoli agrese nebo fyzický útok	40	9,6%
Agrese, fyzické útoky, ale také posměšky a urážky	142	34,2%
Agresivní chování, posměšky, urážky nebo izolace jedince a vyčleňování z kolektivu	233	56,1%

Tato tabulka vyobrazuje otázku, která měla z cíl ověřit základní znalosti 415 respondentů o problematice šikany, konkrétně o její definici, včetně jednotlivých projevů. Šikana může mít řadu podob a její rozpoznání není vždy zcela jednoduché, proto bylo důležité zjistit, do jaké míry jsou si respondenti vědomi, co vše šikana jako taková zahrnuje. Zvolené odpovědi byly koncipovány tak, aby si žáci mohli uvědomit, že i méně nápadné projevy šikany, jako je například izolace jedince, také patří do šikany a není radno je opomíjet.

Správná odpověď v tomto případě byla tato: Agresivní chování, posměšky, urážky nebo izolace jedince a vyčleňování z kolektivu. Tato odpověď zahrnovala nejen přímé projevy šikany jako jsou fyzické útoky či psychické týrání, obsahovala také nepřímé a méně zřejmé projevy, mezi nichž patří již výše zmíněná izolace jedince nebo jeho vyčleňování z kolektivu. Tyto projevy mohou být stejně škodlivé jako fyzická šikana, i když nejsou na první pohled viditelné.

Přestože více jak nadpoloviční většina dokázala správně identifikovat šikanu a zvolit správnou odpověď, konkrétně 56,1% (233 r.), stále zde zůstává významná část dotazovaných 43,9% (182 r.), kteří zvolili jednu ze zbývajících odpovědí, jež byly pouze částečně správné. Tyto odpovědi sice obsahovaly některé projevy šikany, avšak nezahrnovaly všechny klíčové projevy, což dokazuje, že informovanost o této problematice stále není dostatečná. Zejména alarmující je fakt, že někteří respondenti si plně neuvědomují existenci nepřímé šikany. Data říkají, že možnost: agrese, fyzické útoky, ale také posměšky a urážky zvolilo 34,2% (142 r.) a jakákoli agrese nebo fyzický útok 9,6% (40 r.). Tato konkrétní skupina v zastoupení 9,6% (40 r.) všech dotázaných opomíjí také šikanu psychickou, což není dobré zjištění.

⁸² Vlastní šetření 2025

Výsledky hovoří a naznačují, že je třeba klást větší důraz na osvětu v této oblasti a to nejen v rámci školního vzdělávání, ale také prostřednictvím médií a jiných preventivních programů. Protože pokud si žáci plně neuvědomují všechny formy šikany, může docházet k situacím, kdy si ani samotná oběť nemusí být jistá, že je obětí. Naopak agresor si nemusí dostatečně uvědomovat závažnost svého jednání.

Tabulka č. 4 – co z těchto možností nepatří mezi druhy šikany⁸³

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Šikana fyzická	12	2,9%
Šikana psychická	11	2,7%
Kyberšikana	17	4,1%
Dívčí šikana	56	13,5%
Šikana nepřímá (izolace, ignorace jedince)	133	32,0%
Všechny možnosti patří mezi druhy šikany	239	57,6%

Tato tabulka poskytuje přehled o vědomostech respondentů v rámci odvětví druhů šikany, ale zároveň v jistém slova smyslu potvrzují výsledky získané u 3. otázky, která se týkala projevů šikany. Tato otázka byla koncipována tak, aby umožnila výběr více než jedné odpovědi, čímž bylo možné lépe analyzovat úroveň znalosti žáků.

Z celkového počtu 415 respondentů označilo správnou odpověď, tedy že všechny možnosti patří mezi druhy šikany, 239 žáků, což představuje 57,6% dotazovaných. To znamená, že nadpoloviční většina všech respondentů měla povědomí o tom, že šikana může nabývat různých forem a že nelze podceňovat žádnou z nich. Přesto je však nutné upozornit na skutečnost, že stále značná část dotázaných, v tomto případě 48,9% (176 r.) zvolila jednu ze šesti nesprávných odpovědí, což vypovídá, že jejich znalosti v této oblasti nejsou zcela přesné.

⁸³ Vlastní šetření 2025

Z těchto 6 špatných odpovědí byla nejčastěji volena možnost 5, která představovala šikanu nepřímou, 32% (133) respondentů tuto formu nepovažuje za součást šikany, čímž se vracíme k otázce č. 3, kdy byly výsledky obdobné. Opět se tedy potvrzuje, že nepřímá šikana je mezi žáky často podceňována nebo zcela přehlížena, i přes její závažné dopady, které může mít.

Dalším zajímavým zjištěním je skutečnost, že druhou nejčastěji označenou špatnou odpovědí byla dívčí šikana, kterou označilo 13,5% (56) respondentů a nepovažuje ji tak za součást šikany, ačkoli mezi ni oficiálně patří. Dívčí šikana se často vyznačuje méně viditelnými způsoby ubližování, jako jsou intriky, manipulace nebo verbální útoky. Nicméně v posledních letech bylo možné zaznamenat brutální útoky také dívek, proto již nelze zcela spoléhat že dívčí šikana se vyznačuje pouze psychickými útoky a nepřímými formami. Fyzické útoky a napadání začíná být stále více časté a ačkoli se dříve jednalo spíše o doménu chlapců, v současné době tomu již tak být nemusí. Na zbylé odpovědi, jakými je kyberšikan (4,1%, 17 r.), šikana fyzická (2,9%, 12 r.) a šikana psychická (2,7%, 11 r.), odpovědělo jen malé procento dotázaných.

Závěrem lze tedy říct, že ačkoli více jak polovina respondentů odpověděla správně, stále zde zůstává značná část, která má zkreslené nebo neúplné povědomí o této problematice, což opět podtrhuje význam prevence a edukace v této oblasti.

Tabulka č. 5 – proč si myslíš, že k šikaně dochází⁸⁴

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Charakter a vlastnosti jedince v roli agresora	177	42,7%
Rodinné zázemí a výchova	163	39,3%
Psychické onemocnění jedince v roli agresora	41	9,9%
Jedinec je zcela v pořádku a šikanu vnímá jako jakýsi experiment	34	8,2%

Tato tabulka znázorňuje názory 415 žáků na to, proč si myslí, že k šikaně dochází. Z odpovědí vyplynulo, že nejčastěji uváděnou odpovědí byl charakter a vlastnosti agresora, což uvedlo 42,7% (177) respondentů a rodinné zázemí a výchovu označilo 39,3% (163) žáků. Tyto dvě možné odpovědi zcela dominují mezi důvody, které žáci považují za klíčové pro vznik šikany ve školním prostředí. Další možnosti, které respondenti uváděli, byly již méně časté. 9,9% (41 r.) se domnívá, že šikana může být zapříčiněna psychickým onemocněním jedince v roli agresora. Nejmenší podíl odpovědí, konkrétně 8,2% (34 r.) pak připadá na možnost: jedinec je zcela v pořádku a šikanu vnímá jako jakýsi experiment.

Z výsledků lze vyvodit, že studenti vnímají rodinu a výchovu jako zásadní faktor v předcházení agresivnímu chování a šikaně na školách. Tento pohled je poměrně důležitý, protože žáci si uvědomují vliv prostředí, ve kterém agresor vyrůstá a jeho dopad na utváření a vývoj jedince. Pokud by rodinné zázemí fungovalo, tak jak by mělo, lze předpokládat, že by se počet případů šikany mohl snížit.

Zároveň je ale důležité zmínit, že šikana je díky své komplexnosti jev na který může působit celá řada dalších faktorů, jakými jsou například školní klima, vztahy mezi spolužáky, média nebo nastavení společnosti vůči násilnému chování.

⁸⁴ Vlastní šetření 2025

Tabulka č. 6 – Byl(a) jsi někdy v roli některého z účastníků šikany⁸⁵

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Oběť	121	29,2%
Agresor	28	6,7%
Svěddek	129	31,1%
Zastávce oběti	88	21,2%
Ani v jedné, se šikanou jsem se nesetkal	168	40,5%

Zde bylo možné zvolit více odpovědí, otázka byla koncipována tak, aby mohli odpovědět všichni, i ti jedinci, kteří mají se šikanou více zkušeností. A ti kteří se stali více účastníky během několika případů, což reflektuje realitu ve škole, která není vždy jednoznačná a často zahrnuje splet' komplikovaných vztahů mezi oběťmi, agresory nebo i svědky.

Podle výše uvedené tabulky nejvíce respondentů, celkem 415 uvedlo, že se nikdy se šikanou nesetkali, konkrétně 40,5% (168). Tento výsledek je poměrně pozitivní zprávou, jelikož vypovídá o fungování preventivních programů, a že osvěta zaměřena na boj se šikanou má svůj význam, není možné zde opomenout také práci metodiků prevence na školách, jejichž úloha hraje významnou roli. Pokud se tato skupina se šikanou nikdy nesetkala, může to svědčit o bezpečném a zdravém školním prostředí, ve kterém se daří předcházet konfliktním situacím a agresivnímu chování. Na druhou stranu je nutné brát v úvahu také možnost, že někteří žáci nemuseli šikanu rozpoznat nebo se snaží nepříjemné vzpomínky vytěsnit. Díky těmto skutečnostem pak mohou být výsledky částečně zkreslené.

Druhou nejčastější odpovědí byla role svědka, kterou označilo 31,1% (129) respondentů, to znamená že přibližně čtvrtina žáků někdy byla v situaci, kdy docházelo k šikaně, ale sami nebyli přímo obětí ani agresorem. Svědci hrají v problematice šikany klíčovou roli. Mohou zasáhnout a pomoci oběti, ale také situaci ignorovat, což může šikanu prohlubovat.

⁸⁵ Vlastní šetření 2025

Třetí nejčastější odpovědí byla samotná oběť, kterou označilo 29,2% (121) respondentů. Jedná se o poměrně vysoké číslo, což reflektuje, že šikana není ojedinělá a představuje vážný problém, který není radno podceňovat. I přes fungování preventivních systému a boji proti šikaně, se stále najdou situace, kdy tyto způsoby boje nestačí.

Další skupinou jsou ti, kteří se zastali oběti, jedná o 21,2% (88) všech dotázaných. Toto číslo sice není vysoké, nejedná se však o jednotky procent. Lze tedy konstatovat, že existují jedinci nebo skupiny jedinců, kteří se nebojí projevit odvahu a nesouhlas se šikanou, což je pozitivní pro budování zdravého kolektivu. Přesto je stále potřeba snažit se toto číslo navyšovat, aby se ještě více žáků nebálo aktivně bránit své spolužáky a kamarády. Kolektivní ochrana zde hraje velkou roli, čím více bude zastánců, tím více se jim podaří šikanu ukončit a nenechávat ji bez povšimnutí.

Nejméně zvolenou možností byla role samotného agresora, kterou zvolilo 6,7% (28) žáků. Ačkoli je toto číslo nízké, je nutné brát v úvahu možnost, že někteří žáci nemuseli odpovídat zcela upřímně. Agresoři se mohou stydět za své činy.

Tabulka č. 7 – Pokud jsi se někdy se šikanou setkal(a), jaký byl nejpřísnější postih, který dotyčný dostal v rámci školy ⁸⁶

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Napomenutí	74	17,8%
Důtka třídního učitele	45	10,8%
Důtka ředitele školy	47	11,3%
Snížená známka z chování	42	10,1%
Přeřazení jedince do jiné třídy	21	5,1%
Přeřazení jedince do jiné školy	12	2,9%
Nesetkal jsem se nikdy se šikanou	76	18,3%
Nevím	190	45,8%

V sedmé otázce bylo možné vybírat z celkem 8 odpovědí, přičemž výsledky tabulky ukazují zajímavý fakt. Nejčastěji zvolenou odpovědí bylo: nevím, která tvořila 45,8% (190) z celkového počtu 415 respondentů, což je dominující odpověď, s přihlédnutím k ostatním možnostem, které byly mezi sebou zvoleny v podobné rovině. Tento výsledek vypovídá, že značná část žáků není dostatečně informována o možných následcích, které může mít šikanování pro agresora. Přestože si je mnoho žáků vědomo existence různých trestů, v praxi je nezažili. Školy se takto mohou ochuzovat o významný preventivní nástroj odstrašujícího charakteru. Je značný rozdíl mezi tím mít informace, co se stane pokud se stanu agresorem a tím vidět tyto následky v praxi na jiném agresorovi. Kdyby měli žáci možnost vidět konkrétní příklady reálných postihů, například formou školních besed nebo sdílení příběhů bývalých agresorů nebo diskuzemi se školními metodiky prevence, mohlo by to řadu budoucích agresorů odstrašit.

Dalšími možnostmi odpovědí byly školní tresty, některé častější, druhé méně. Podle získaných dat se nejvíce respondentů setkala s napomenutím, konkrétně 17,8% (74 r.). Dále důtka ředitele školy 11,3% (47 r.), důtka třídního učitele 10,8% (45 r.) a snížená známka z chování 10,1% (42 r.). To ukazuje, že v praxi jsou tyto tresty nejčastěji používanými opatřeními, které školy využívají pro potrestání agresorů.

⁸⁶ Vlastní šetření 2025

Avšak tyto tresty lze v některých případech vnímat jako nedostatečné a tudíž nemusí plnit svou odstrašující funkci v takové míře, jak by bylo žádoucí.

Proto jsou zde další možnosti v podobě přísnějších trestů, které však podle dotázaných nejsou tak časté. Přeražení žáka do jiné třídy 5,1% (21 r.) a přeražení žáka do jiné školy 2,9% (12 r.). To znamená, že k těmto opatřením dochází pouze výjimečně a to v případech, kdy se jedná o opakované nebo zvláště závažné projevy šikany. Takto přísné postihy mohou mít značný dopad na agresora, ale také na školní kolektiv jako celek a mohou vyslat jasný signál, že šikana nebude tolerována. Avšak je důležité zvážit i možné negativní dopady těchto opatření. Například přeražení jedince na jinou školu by mohlo znamenat pouze přesunutí problému do jiné školy, bez vyřešení příčiny šikany.

Jako poslední není možné opomenout také možné, že tato skupina respondentů se se šikanou nikdy nesetkala, konkrétně se jednalo o 18,3% (76) dotázaných.

Tabulka č. 8 – Komu by ses svěřil(a) pokud by ses stal(a) obětí šikany⁸⁷

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Učitelům	40	9,6%
Rodičům	209	50,4%
Kamarádům	89	21,4%
Někomu jinému	20	4,8%
Nikomu	57	13,7%

Osmá otázka se zaměřuje na ochotu žáků svěřit se se svými problémy související se šikanou. Výsledky této otázky, jak ukazuje tabulka poskytují důležité poznatky této problematiky.

Nejčastější odpověď byla možnost: rodiče, kterou zvolilo 50,4% (209) z celkového počtu 415 respondentů. To znamená, že více jak polovina účastněných by se v případě šikanování obrátila na své rodiče jako na primární zdroj pomoci a podpory. Tento výsledek není překvapivý, protože rodiče jsou pro většinu dětí nejbližší a nejdůvěryhodnější osoby, u kterých očekávají ochranu a pochopení. Toto je ale ideální

⁸⁷ Vlastní šetření 2025

scénář, který nemusí vždy platit. Někteří žáci se mohou obávat reakce rodičů, nechtějí je znepokojovat nebo se stydí přiznat, že se stali obětí šikany.

Druhou nejčastěji zvolenou odpovědí, je skupina respondentů, kteří by se svěřili svým kamarádům, což uvedlo 21,4% (89 r.). Tato skutečnost je rovněž pochopitelná, protože vrstevníci často hrají klíčovou roli v sociálním životě jedince a mohou být vnímání jako ti, kteří nejlépe chápou jejich problémy. Na druhou stranu však nemusí mít dostatečné kompetence k tomu, aby problém efektivně řešili nebo napomohli k jeho řešení.

Avšak velmi znepokojivým zjištěním je třetí nejčastější zvolená odpověď: nikomu, kterou zvolilo 13,7% (57) respondentů. To znamená, že více než desetina žáků by se s problémy šikany nesvěřila vůbec nikomu. Tento údaj je o to víc alarmující, když se srovnají data s další možností a to svěřit se učitelům, kterou zvolilo 9,6% (40 r.). Je velmi znepokojivé, že žáci nemají důvěru v učitele, přitom právě pedagogové by měli být jedněmi z klíčových osob, na které se žáci mohou obrátit, protože mají možnost situaci řešit a podniknout kroky k jejímu zastavení. Nízká míra důvěry ve školní autoritě může být způsobena obavami, že učitelé nebudou efektivně fungovat, pokud situaci podcení nebo jejich řešením se situace ještě zhorší. Proto je důležité, aby učitelé aktivně pracovali na budování otevřených vztahů se žáky, aby měly jistotu, že v případě potřeby budou vyslechnuti a jejich problémy budou řešeny spolehlivě a diskrétně.

Poslední možností bylo: svěřit se někomu jinému, kterou zvolilo 4,8% (20 r.). V tomto případě by se mohlo jednat o různé linky důvěry nebo jiné organizace, které se v této problematice pohybují. Ale také sourozenci, školní psychologové, poradci nebo blízcí příbuzní.

Tabulka č. 9 – Byl(a) jsi někdy informován(a) o právních následcích šikany⁸⁸

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Ano, ve škole	265	63,9%
Ano, rodiči doma	45	10,8%
Ano, někým jiným	24	5,8%
Ne	81	19,5%

Otázka č. 9 je zaměřena informovanost respondentů o právních následcích šikany. Otázka se snažila zjistit, zda a kde byli žáci seznámeni s právními důsledky, tedy zda mají povědomí o tom, že šikana může mít nejen školní, ale také právní dopad.

Nejčastější zvolenou odpovědí byla možnost: ano ve škole, kterou uvedlo 63,9% (265) z celkového počtu 415 respondentů. To znamená, že většina dotázaných žáků získala informace o právních následcích šikany právě ve školním prostředí, což je pozitivní výsledek. Školy tedy v této oblasti hrají klíčovou roli a aktivně se snaží o prevenci šikany. Otázkou však zůstává, jakým způsobem školy tyto informace předávají, zda se jedná o součást preventivních programů, přednášek, či jen zmínky v rámci výuky.

Druhou nejčastější kladnou odpovědí bylo: ano, doma rodiči, která byla zvolena 10,8% (45) respondentů. Tento fakt ukazuje, že jen relativně malá část rodičů s dětmi o právních následcích šikany hovoří. Ačkoli by rodina měla být jedním z hlavních zdrojů informací o morálních a právních aspektech chování, v tomto ohledu zřejmě mnoho rodičů považuje šikanu spíše za školní záležitost, kterou by měla řešit škola. Nebo také přepokládají, že se jejich dítě se šikanou nesetká a proto považuje zbytečné řešit tyto následky. Je však důležité také zmínit, že v této otázce byla možnost vybrání pouze jedné odpovědi, což například někteří z dotázaných, kteří byli informováni ve škole, mohli být současně informováni i doma rodiči.

⁸⁸ Vlastní šetření 2025

Třetí kladná odpověď byla zvolena pouze 5,8% (24) respondentů, tato odpověď byla: ano, někým jiným. Tato kategorie osob zahrnuje široké spektrum osob. Mohli to být například prarodiče, sourozenci, ale také média nebo internet. Avšak informace získané z těchto zdrojů mohou být nespolehlivé, především pokud by žáci čerpaly tyto informace u neověřených zdrojů. Tyto zdroje nemusí být neověřené, ale spíše neaktualizované. V právním světě se normy a zákony mění každou chvíli, je tedy potřeba čerpat z webových stránek, které jsou průběžně aktualizovány.

Poslední a zároveň znepokojivou možností je, že žáci nebyli seznámeni s právními následky šikany. Tuto možnost zvolilo 19,5% (81 r.). Tito jedinci si tedy neuvědomují, že dopady šikany nemusí být jen v rámci školy, ale že agresori mohou být sankcionováni mnohem hůře, než tresty ve škole. Tato neinformovanost může vést k větší toleranci vůči šikaně a k tomu, že někteří žáci ji nemusí považovat za tak vážný problém, jakým ve skutečnosti je.

Tabulka č. 10 – Setkal(a) jsi se někdy s případy šikany, které nebylo možné vyřešit v rámci školy a bylo zapotřebí jednat a řešit dané případy s policií⁸⁹

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Ne	300	72,3%
Ano, přímo na naší škole	46	11,1%
Ano, ale jen z doslechu z jiné školy	69	16,6%

Z této tabulky lze vyčíst, že drtivá většina z celkového počtu 415 respondentů se nikdy nesetkala s případy šikany, které by musela řešit Policie České republiky. Konkrétně tuto možnost zvolilo 72,3% (300) dotázaných. To je pozitivní zpráva, protože naznačuje, že případy šikany, které by měly závažný trestněprávní charakter, nejsou na školách běžné.

Druhou možností je, že se žáci s těmito případy setkali, ale pouze z doslechu z jiné školy. Tuto odpověď zvolilo 16,6% (69) respondentů. V současné době není překvapením, že toto číslo není malé. V médiích se pravidelně objevují případy šikany,

⁸⁹ Vlastní šetření 2025

kteře vyvolávají celospolečenské diskuze o tom, jak efektivně tomuto problému čelit. Zvláště v posledních letech se objevilo několik medializovaných incidentů, které se odehrály na školách a vyžadovaly řešení policií. Jedním z nejaktuálnějších a zároveň nejvíce šokujících případů byla šikana na Hodonínsku, kdy byla mladá dívka brutálně napadena skupinou útočníků. Videozáznam z tohoto incidentu, který se šířil na sociálních sítích, ukázal závažnost situace a vyvolal debatu o tom, jakým způsobem školy, policie a další instituce přistupují k šikaně. Avšak i na takto negativním případě by se dala najít pozitivní stránka, díky vysoké medializaci může být tento případ jakousi osvětou, která se rozšíří do každého koutu země a ukáže případným agresorům a jejich okolí, že jejich chování není společností tolerované.

Nejméně respondentů, konkrétně 11,1% (46) uvedlo, že se s případy šikany řešené policií, setkali přímo na své škole. Toto číslo sice představuje menší část dotázaných, avšak stále není zanedbatelné. To ukazuje, že i když většina škol řeší šikanu interně, stále existují případy, kdy je situace natolik vážná, že je nutné přistoupit k právním krokům.

Tabulka č. 11 – Které opatření z těchto možností, má podle tebe největší potenciál snížit počet případů šikany na školách⁹⁰

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Větší informovanost žáků a učitelů, jak se při výskytu šikany chovat a jak ji řešit	116	28,0%
Zpřísnění trestu pro agresory	138	33,3%
Více třídních aktivit pro větší stmelování kolektivu	106	25,5%
Zlepšit opatření zavedené na školách (dozory o přestávkách, ...)	55	13,3%

U tabulky k 11. otázce lze porovnat zajímavé výsledky ohledně toho, jaká opatření by podle respondentů mohla nejvíce přispět k omezení výskytu šikany na základních školách. Nejvíce odpovídajících zvolilo: možnost zpřísnění trestu pro agresory, v tomto případě 33,3% (138) z celkového počtu 415 respondentů. Tento výsledek naznačuje, že značná část žáků vnímá šikanu jako problém, který vyžaduje důraznější postih pachatelů. V jejich očích by přísnější tresty mohly odradit potenciální agresory od šikany a tím snížit celkový výskyt tohoto negativního jevu. Zároveň je však tento výsledek do určité míry

⁹⁰ Vlastní šetření 2025

v kolizi s otázkou 7, která se týkala povědomí žáků o následcích šikany. Ukázalo se totiž, že velká část respondentů vlastně neví, jaké důsledky měla šikana, se kterou se setkali na své škole. Otázkou by tedy bylo, jak efektivní by bylo toto samotné opatření, když by žáci nebyli nadále informováni o postihu agresorů z jejich škol, preventivní složka tohoto opatření anebo její „zastřehovací část“ by mohla být ztracena.

Druhou nejčastější volenou možností bylo zlepšení informovanosti žáků a učitelů, jak se při výskytu šikany chovat a jak jí řešit. V tomto případě se jedná o 28% (116) respondentů. Toto poukazuje, že mnoho žáků vnímá jako problém nejen samotnou šikanu, ale také nedostatečnou připravenost škol, pedagogů a spolužáků na to, jak s tímto jevem efektivně bojovat.

Třetí nejvíce zvolenou možností bylo zavedení více třídních aktivit, které by přispěly k většímu stmelování kolektivu, tuto možnost zvolilo 25,5% (106 r.). Žáci si tedy uvědomují důležitost dobrých mezilidských vztahů a pozitivního kolektivního ducha ve třídách. Dobře fungující školní kolektiv, kde se žáci vzájemně respektují a podporují, mohou výrazně snížit riziko šikany. Pokud by se podařilo vytvořit prostředí, kde by se všichni žáci cítili bezpečně a přijímání, mohlo by dojít k prudkému snížení počtu případů šikany ještě dříve, než by bylo nutné řešit její následky.

Poslední zvolenou možností bylo zlepšení samotných opatření, která jsou zavedena na školách, pro tuto možnost hlasovalo 13,3% (55) respondentů. Lze tedy říci, že žáci jsou s opatřeními poměrně spokojeni a st tím jak jejich škola k prevenci šikany přistupuje. Je však otázkou, zda si všichni žáci plně uvědomují, jaké konkrétní mechanismy jejich škola využívá.

Tabulka č. 12 – Myslíš si, že jsou na tvé škole dostatečná preventivní opatření proti šikaně⁹¹

ODPOVĚĎ	RESPONDENTI	PODÍL
Ano	164	39,5%
Ano, ale s výhradami	171	41,2%
Ne, je nutná změna	80	19,3%

U poslední tabulky lze pozorovat, že nejvíce odpovědí zaznamenala možnost, že žáci jsou spokojeni s prevencí na jejich škole, ale mají vůči ní výhrady, jedná se o 41,2% (171) z celkového počtu 415 dotázaných. Školy sice aktivně zavádějí preventivní opatření s cílem omezit výskyt šikany a chránit tak své žáky, stále existují určité nedostatky, které studentům brání k plné důvěře v tyto mechanismy.

Další, neméně významnou skupinou jsou žáci, kteří jsou zcela spokojeni s opatřeními, kterými jejich škola disponuje v boji se šikanou. Tuto možnost zvolilo 39,5% (164) dotázaných. Tento poměrně vysoký počet dává najevo, že se těmto školám podařilo nastavit efektivní preventivní opatření, které nejenže šikaně předchází, ale také vytváří bezpečné a podporující prostředí pro všechny žáky. Takový výsledek může dále naznačovat, že na těchto školách funguje dobrá komunikace mezi učiteli a žáky, otevřený přístup k řešení konfliktů a dostatečné povědomí o tom, jak se v případech šikany chovat.

Poslední skupinou jsou ti, kteří zvolili, že nejsou spokojeni s opatřeními na jejich školách, jedná se 19,3% (80) respondentů. Toto poměrně vysoká číslo naznačuje, že i v dnešní době stále existují školní systémy, které nefungují tak jak by měly. Na těchto školách může být prevence vnímána spíše jako formalita, než jako skutečný nástroj k ochraně žáků. Možné příčiny nespokojenosti mohou být různé, od nedostatečné komunikace a neochoty pedagogů se problému věnovat, až po nedostatečné tresty pro agresory.

⁹¹ Vlastní šetření 2025

10.4 Vyhodnocení hypotéz

K tomuto dotazníkovému šetření byly stanoveny tři hypotézy, z nichž dvě byly potvrzeny a jedna vyvrácena.

Hypotéza č. 1

V první výzkumné hypotéze se autor práce domníval, že z celkového počtu dotázaných žáků, bude ta skupina, která se při výskytu šikany raději nesvěří nikomu ve větším zastoupení, než skupina, která by se svěřila učitelům. U 8. otázky, která se ptala konkrétně komu by se daný jedinec svěřil v případech, kdy by se stal obětí šikany, uvedlo 57 (13,7%) respondentů, že by se nesvěřilo nikomu, což je více než u možnosti svěřit se učitelům, která byla zvolena 40 (9,6%) respondenty **a tím byla hypotéza potvrzena.**

Hypotéza č. 2

U druhé výzkumné hypotézy se autor práce domníval, že většina žáků základních škol považuje sankcionování pachatelů šikany, jako jeden z nejvíce efektivních preventivních opatření. U 11. otázky, která se ptala, jaké opatření má největší potenciál snížit počet případů šikany školách, měli žáci na výběr z několika možností a jednou z nich bylo právě zpřísnění trestu pro agresory. Tuto možnost zvolilo 138 (33,3%) všech dotázaných, jednalo se sice o nejčastěji zvolenou odpověď, ale v konečném důsledku, pokud se sečtou hlasy pro ostatní možnosti, je tato možnost v menšině. Díky těmto výsledkům **je tato výzkumná hypotéza vyvrácena.**

Hypotéza č. 3

Třetí výzkumná hypotéza se týkala faktu, že z celkového množství dotázaných respondentů, jsou žáci, kteří se se šikanou nikdy nesetkali v menšinovém zastoupení. Pro tuto hypotézu je možné vzít data z 6. a 7. otázky. Šestá otázka se ptala zdali byli žáci v roli některého z účastníků šikany a pro možnost: ani v jedné, se šikanou jsem se nikdy nesetkal hlasovalo 168 (40,5%) dotázaných. Sedmá otázka se ptala na nejprísrnější postih, který byl u šikany na jejich škole uložen. Zde byla také možnost: nesetkal jsem se nikdy se šikanou, kterou zvolilo 76 (18,3) respondentů. Z těchto dat je patrné, že žáci, kteří se se šikanou nikdy osobně nesetkali jsou v menším zastoupení než žáci, kteří se s ní určitým způsobem setkali **a tím je tato hypotéza potvrzena.**

10.5 Metodická doporučení pro učitele a ředitele škol

Ředitelé a učitelé škol hrají klíčovou roli v prevenci šikany a vytváření bezpečného prostředí pro žáky. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že žáci vnímají šikanu nejen jako fyzické násilí, ale také jako psychické ubližování, kyberšikanu či sociální izolaci a vyčleňování z kolektivu. Prevence musí být proto komplexní a zahrnovat jak systematická opatření, tak každodenní přístup pedagogů k žákům.

Vytvoření školní strategie proti šikaně

Ředitelé by měli zajistit, že každá škola bude mít jasně definovanou strategii prevence šikany, která zahrnuje:

- Školní řád s jasně stanovenými pravidly – žáci musí být seznámeni s tím, co je považováno za šikanu a jaké sankce hrozí agresorům.
- Ochranné mechanismy proti oběti – školy by měly mít způsoby, jak pomohou oběti oznámit šikanu (například důvěrné schránky), z dotazníku vyplynulo, že žáci mají strach svěřit se učitelům proto je třeba zvolit co nejvíce anonymní a bezpečný způsob oznámení.
- Rychlý zásah při jejím výskytu – každý incident by měl být důsledně řešen, ideálně ve spolupráci s psychologem a výchovným poradcem.

Pravidelné vzdělávání učitelů

Učitelé jsou první, kdo může šikanu rozpoznat a efektivně zasáhnout ještě, než přeroste v závažný problém. Velké množství dotazovaných žáků považuje informovanost v této oblasti, jako nejlepší preventivní opatření. Proto by škola měla:

- Organizovat školení a semináře pro učitele, zaměřené na prevenci šikany a její řešení.
- Zajistit spolupráce s odborníky.
- Poskytnou učitelům metodické materiály.
- Školení, konkrétně na kyberšikanu, která má svá specifika.

Aktivní dohled nad žáky

Podle výsledků z dotazníkového šetření uvedlo 55 (13,3%) respondentů, že by škola měla zlepšit kontrolu rizikových míst, jako jsou chodby, šatny a jiná místa. Jedná se sice o možnost, kterou zvolilo méně dotázaných, avšak agresorům často stačí jen krátký okamžik bez dozoru, aby mohl jednat. Je tedy nutné:

- Zajistit zvýšený dohled učitelů během přestávek a mimo vyučování v areálu školy
- Zlepšit bezpečnost na místech odlehlých, jako jsou například toalety, kde bez povšimnutí může k šikaně dojít

Zapojení rodičů do prevence

Podle dotazníkového šetření jsou rodiče nejvíce zvolenou odpovědí pokud by se měla oběť svěřit se šikanou, konkrétně 209 (50,4%). Jedná se sice o velkou část, ale druhá také značná část, by se nesvěřila ani ve škole ani doma. Proto je nutné:

- Pořádat pravidelné rodičovské schůzky, na kterých bude šikana hlavním tématem v závislosti na četnosti výskytu dané školy
- Vytvoření informačních materiálů pro rodiče, aby dokázali rozpoznat, že se jejich dítě stalo obětí šikany.
- Zvýšit informovanost mezi školou a rodiči při řešení případů šikany

Podpora pozitivního školního klimatu

Významným faktorem v prevenci podle dotazníkového šetření je také důležitost stmelování kolektivu, kterou zvolilo 106 (25,5%) dotázaných. Toto opatření lze v praxi podpořit:

- Společné akce a aktivity, posilující dobré vztahy mezi žáky
- Zapojení žákovského parlamentu do prevence šikany, aby samotní žáci mohli přispět k tvorbě bezpečného školního prostředí

Zpřísnění trestu pro agresory

Není možné opomenout, že v dotazníkovém šetření byla nejvíce zvolená odpověď v otázce, kde měli žáci vybrat podle vlastního uvážení metodu, která má největší potenciál snížit případy šikany na školách, právě možnost zpřísnění trestu pro agresory. Tuto možnost zvolilo 138 (33,3%) dotázaných. Samozřejmě není vždy na místě trestat agresora co nejpřísnějším postihem. Avšak škola by se neměla bát využít i tresty, které se v praxi nevyužívají v takové míře. V nejzávažnějších případech by se mohlo jednat o vyloučení jedince ze školy, pokud by to splnilo účel trestu. Zde by se ale muselo posuzovat mnoho faktorů i s přihlédnutím k jeho dosavadnímu prospěchu a chování apod.

V konečném důsledku je také nutné zmínit, že žáci tuto metodu sice zvolili nejčastěji, avšak v otázce 7. kdy měli sdělit jaký byl nejpřísnější postih, který za šikanu na jejich škole zažili, uvedla značná část, že neví, konkrétně 190 (45,8%). Proto je také důležité pokud je již udělen trest za šikanu, aby okolí daného jedince mohlo získat tyto informace. Škola se tímto ochuzuje o jistý preventivní prostředek

10.6 Metodické doporučení pro rodiče

Rodiče hrají také klíčovou roli v prevenci šikany, protože právě oni mají největší vliv na své děti a jejich chování. Z výsledku vyplynulo, že více jak polovina, konkrétně 209 (50,4%) všech dotázaných, by se v případě šikanování svěřili právě rodičům.

Otevřená komunikace s dětmi

Důvěrný vztah mezi rodiči a dětmi je zcela zásadní, rodiče by měli pravidelně se svými dětmi mluvit nejen o škole, ale i o vztazích se spolužáky. Mnoho dětí se obává mluvit o šikaně ze strachu, že by situace mohla být ještě horší. Proto je důležité vést rozhovory otevřeným a podpůrným způsobem, aby věděli, že se mohou svěřit bez obav z negativní reakce.

Rozpoznání varovných signálů

Bohužel je zde druhá skupina žáků, kteří se bojí svěřit se svými problémy doma rodičům, proto by rodiče měly být schopny vypořádat jisté varovné signály:

- Nechut' chodit do školy
- Zhoršení prospěchu ve škole
- Zdravotní problémy
- Uzavření jedince do sebe
- Ztráta zájmu o koníčky a zájmy
- Ztráta kamarádů

Pokud rodiče zaznamenají jeden z těchto varovných signálů, kterých ale může být daleko více, měli by si o situaci s dítětem citlivě promluvit.

Správná výchova a empatie

Prevence šikany začíná doma správnou výchovou proto je důležité vést je k tomu, aby ostatní respektovali a uměli se vcítit do pocitů druhých. Rodiče by měli dětem ukazovat, jak řešit konflikty nenásilnou cestou, jak se chovat ohleduplně k lidem s odlišným názorem a jak pomáhat těm, kteří to potřebují.

Pokud rodiče zaznamenají u svého dítěte projevy agresivního chování vůči vrstevníkům, měli by s ním o tom ihned hovořit a vysvětlit mu důsledky takového jednání. Je důležité, aby dítě chápalo, že šikana není jen „legrace“, ale že může mít závažné psychické i právní důsledky.

Spolupráce se školou

Stejně jako bylo zmíněno v metodice určené pro učitele a ředitele škol platí tento fakt i naopak.

Poučení o kyberprostoru a šikaně v něm

Jelikož se stále více případů šikany odehrává na sociálních sítích a na internetu všeobecně je zapotřebí značná informovanost dětí, ale také rodičů v této oblasti. Zjistit si zákoutí a problémy, které tento druh šikany představuje. V dnešní době tráví děti na mobilních telefonech a jiných zařízeních mnoho času. Často i šikana fyzická či psychická se nějakým způsobem projeví na internetu. Může být pořízen například videozáznam z daného incidentu. Je tedy zapotřebí určitých opatření:

- Nastavení pravidel pro používání mobilních telefonů a jiných zařízení
- Učit je, jak správně reagovat, pokud se stanou terčem útoku
- Vysvětlit, jak se na internetu chovat (neposílat své fotografie apod.)

10.7 Metodické doporučení pro žáky

Žáci jsou klíčovou skupinou v prevenci šikany, protože se s tímto problémem setkávají nejčastěji, ať už jako oběť, svědek, ale také agresor.

Jak se bránit šikaně

Jedním z nejčastějších problémů v boji proti šikaně je právě strach obětí mluvit o tom, co se jim děje. U výsledků dotazníkové šetření, jak již bylo uvedeno výše. Byla otázka, komu by se svěřili pokud by se stali obětí šikany a na možnost nikomu odpovědělo 57 (13,7%) respondentů. Což bylo vyšší číslo než u možnosti svěřit se učitelům. Je tedy potřeba odstranit obavy a strach sdělit informace vedoucí k zastavení šikany, žáci by měli zjistit následující:

- Mluvit o šikaně není ostuda, svěřit se někomu je prvním krokem k vyřešení problému.
- Svěřit se není žalování. Je to ochrana nejen sebe, ale i ostatních spolužáků, kteří by se mohli stát budoucími oběťmi stejného agresora.
- Preventivní systémy a mechanismy zavedené na školách mají velký potenciál vyřešit problém.

Jak pomoci spolužákům, kteří jsou šikanováni

V dotazníkovém šetření vyšlo najevo, že poměrně nemalý počet respondentů se někdy ve svém životě objeti zastal, konkrétně 88 (21,2%) všech dotázaných. Právě kolektiv a zastánci oběti mají velký vliv na pokračování šikany. Pokud nikdo nezasáhne, agresor nebo agresori si budou myslet, že s nimi dáv souhlasí, ačkoli tomu tak většinou není. Zastat se oběti je možné hned několika kroky:

- Podpořit oběť – stačí pouze jednoduché gesto, například ji vyslechnout. Oběť se bude cítit, že na šikanu není sama a tím se mohou její následky zmírnit.
- Oznámit situaci učitelům nebo rodičům. Pokud daný jedinec nemá odvalu zasáhnout, měl by informovat pověřené osoby, které dokáží problém řešit.
- Nedat agresorovi podporu. Mnoho agresorů šikanuje právě pro obdiv ostatních. Pokud nebudou mít obdiv a podporu ze strany kolektivu, mohou ztratit motivaci pokračovat.

Jak se vyhnout kyberšikaně

Kyberšikana se v posledních letech stává závažným problémem. Který není radno podceňovat, má svá úskalí a specifika. Proto je třeba na ni nahlížet z trochu jiného směru a žáci by měli dodržovat jistá pravidla aby se chránili:

- Nesdílet své osobní informace s cizími lidmi na internetu. (adresa, telefonní číslo, hesla nebo intimní fotografie)
- Pokud se stanou terčem kyberšikany, neměli by odpovídat. Agresori často hledají reakci, pokud ji nedostanou mohou ztratit zájem pokračovat.
- Uložit si případné důkazy, například screenshoty zpráv nebo uložit hlasové zprávy. Tyto důkazy pak mohou pomoci při řešení.
- Blokace agresora.
- Mluvit o problému s rodiči nebo učiteli.

Vytvoření přátelského kolektivu ve třídě

Třídní kolektiv má velký vliv na to, zda se šikana bude rozvíjet nebo zdali se vůbec vytvoří. Pokud jsou spolužáci mezi sebou soudržní a podporují se, je menší pravděpodobnost, že by byl někdo cíleně vyčleňován. Každý žák může přispět k tomu, aby se ve třídě cítili všichni dobře:

- Respektovat ostatní, každý má právo být sám sebou. Posmívat se někomu jen kvůli jeho vzhledu, oblečení, zájmům apod. není pro třídní klima vhodné.
- Zapojovat nové spolužáky do kolektivu. Pokud přijde nový žák, měl by se cítit vítán, stačí pouze prvotní pomoc nebo si jen popovídat a začleňování pro něho bude snazší.
- Projevovat veřejně svůj nesouhlas proti šikaně, pokud celá třída vnímá šikanu jako nepřijatelnou a veřejně se k tomuto názoru hlásí, pro agresory to nebude příznivé prostředí na šikanu.

10.8 Metodická doporučení pro veřejnost

Prevence šikany není pouze úkolem rodičů, učitelů, žáků a neodehrává se pouze za zdmi škol. Týká se celé společnosti. Veřejnost, tedy zahrnuje širokou škálu lidí, sousedy, zaměstnavatele, nevládní organizace, místní samosprávu, média a další instituce, která mají zásadní vliv na formování hodnot a postojů mladé generace. Každý jednotlivec i organizace mohou přispět k tomu, aby se šikana stala méně častým jevem a aby děti vyrůstali v bezpečném a podporujícím prostředí.

Zvýšení všeobecného povědomí

Občané, média i nevládní organizace mohou pomoci zvýšit povědomí o problematice šikany, klíčové je, aby si široká veřejnost uvědomovala, že šikana není „běžná součást dětství“, ale vážný problém s dlouhodobými důsledky nejen pro oběť, ale i pro agresora. Toho lze dosáhnout například prostřednictvím:

- Veřejných kampaní
- Diskuzí a přednášek
- Součástí zájmových kroužků

Zapojení místních komunit a organizací

Velkou roli mohou hrát také organizace, které pracují s dětmi mimo školní prostředí, a kde děti tráví svůj volný čas. Může se jednat o sportovní kluby, skautské oddíly, zájmové kroužky nebo komunitní centra. Tyto všechny organizace se mohou podílet na posilování vztahů svých členů. Tato zařízení by měla:

- Vytvářet přátelské prostředí, kde se všechny děti cítí v bezpečí
- Vzdělávat trenéry, vedoucí a další pracovníky o prevenci šikany
- Mít jasně stanovené postupy pro řešení šikany
- Vzdělávat své členy v této problematice

Média a sociální sítě

Média hrají v dnešní době významnou roli při utváření jedince. Záleží v kolika letech předají rodiče svému dítěti poprvé do rukou některé ze zařízení. Stejně také sociální sítě jsou dnes místem, kde se může šikana šířit exponenciálním tempem, ale zároveň mohou být místem, fungující jako silný nástroj prevence. Média by měla:

- Informovat veřejnost o problematice šikany prostřednictvím kampaní
- Sdílet příběhy obětí, které ukazují reálné dopady a podporují empatii vůči obětem
- Podporovat pozitivní vzory chování a mezilidských vztahů v televizních pořadech, filmech či různých článcích.

Závěr

Tato bakalářská práce, jejíž tématem byla šikana v prostředí základních škol, její prevence a trestně-právní aspekty, byla cílena na lokalitu okresu Příbram, kde bylo vybráno celkem osm škol s předchozím uvážením lokality, aby bylo zajištěno adekvátních výsledků. Proto byla vybrána škola v každém větším městě nebo obci. Dále bylo pro její teoretickou práci použito mnoho kvalitních knižních zdrojů, vypůjčených z vícero knihoven nejen v okrese Příbram, ale také hlavního města.

Autor práce postupoval při vypracovávání systematicky. Z počátku je v teoretické části práce popsáno základní pojmosloví, díky kterému je dále možné pokračovat do složitější problematiky. Po této části následuje řešení šikany s jejím trestně-právním aspektem, zakončené samotnou prevencí. V praktické části práce je zvolena metoda dotazníkového šetření, která byla uskutečněna u osmých a devátých ročníků vybraných základních škol. Tento výběr ročníků nebyl zcela nahodilý, ale je rozhodnuto na základě jejich dlouholeté docházce a zkušenostem, které za svůj studijní život nasbírali. Praktická část obsahuje vyhodnocení samotného dotazníků, vyhodnocení vytyčených hypotéz a metodické doporučení pro čtyři skupiny lidí.

Autorem práce byly stanoveny celkem tři hypotézy. První z nich se opírá o předpoklad, že žáci, kteří se stanou oběťmi šikany mají strach svěřit se učitelům. Tato hypotéza byla potvrzena prostřednictvím specificky zaměřené otázky. Výsledná data potvrzují, že podíl žáků, kteří by se učitelům svěřili, je nižší ve srovnání se skupinou respondentů, kteří by o své zkušenosti se šikanou raději nikomu neřekli. Druhá hypotéza vychází z předpokladu, že podle většiny žáků je sankcionování pachatele nejlepší metodou prevence. Na tuto hypotézu byla položena opět specificky zaměřená odpověď, ve které byla tato možnost, tedy sankcionování pachatele zvolena nejvíce respondenty, avšak v celkovém podílu odpovědí nepřevýšila ostatní alternativy natolik, aby bylo možné tuto hypotézu jednoznačně potvrdit. Poslední hypotéza říká, že v celkovém zastoupení respondentů, budou žáci, kteří se se šikanou nikdy nesetkali pouze menšinou. A díky datům z šesté a sedmé otázky je možné tuto hypotézu potvrdit.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo detekovat četnost výskytu šikany na základních školách okresu Příbram, u kterých byla naplněna skutková podstata trestného činu. Díky necelým pěti stům odpovědím lze konstatovat, že drtivá většina všech dotázaných respondentů nebo také žáků se s těmito případy šikany nikdy nesetkala nebo o nich pouze slyšela. Avšak je zde stále nezanedbatelné množství osob, které tyto případy zažilo na svých školách. Cíl byl naplněn díky zjištěným, konkrétním číslům, avšak bylo překvapivé, že žáků, kteří tyto nemilé zkušenosti mají je natolik.

Vedlejším cílem této práce bylo zjistit příčiny, proč k šikaně dochází a navrhnout úpravy nebo zcela nová opatření prevence. V dotazníku bylo zvoleno více otázek pro naplnění tohoto cíle a s jejich pomocí bylo navrženo metodických doporučení, zaměřených na čtyři skupiny lidí. První skupinou jsou samotní žáci, dále jejich učitelé s řediteli, třetí skupinou jsou rodiče žáků a poslední skupinou je veřejnost, která v této problematice hraje také zásadní roli. Důvodem pro rozdělení do několika skupin byl fakt, že každé z jednotlivých doporučení není vždy aplikovatelné pro všechny tyto skupiny. Díky těmto doporučením, kde bylo zvoleno primárně preventivních opatření byl vedlejší cíl bakalářské práce splněn.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9
2. BOUKALOVÁ H. a GILERNOVÁ I. *Kapitoly forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. 435 s. ISBN 978-80-246-4461-5
3. ČAPEK, R. *Odměny a trestní ve školní praxi*: 2. přepracované vydání. Praha: Grada, 2014. 186 s. ISBN 978-80-247-4639-5
4. DAŘÍLEK, P. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 60 s. ISBN 978-80-244-3758-3
5. ELLIOTT, M. *Jak chránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. 173 s. ISBN 80-7178-419-2
6. HURYCHOVÁ E., PTÁČKOVÁ B. *Sociální práce ve školství*. Grada 2022, 240 s. ISBN 978-80-271-3313-0
7. JANOŠOVÁ, P. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2011. 58 s. ISBN 978-80-7372-780-2
8. JINDROVÁ M. *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady: příručka učitele*. Učební texty. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga 2012, 90 s. ISBN 978-80-87258-59-0
9. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.
10. KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál 2011, 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5.
11. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: [příčiny, diagnostika a praktická pomoc]*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
12. LOVASOVÁ, L. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-65-2
13. MATTHEWS, A., MATTHEWS, J. *Stop the Bullying*. Queensland, Australia: Seasehll Publishers, 2011. 160 s. ISBN 0987205722

14. MARTÍNEK Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Grada 2009, s. 152. ISBN 978-80-247-2310-5
15. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. 190 s. ISBN 978-80-247-5309-6
16. MAYROCK, A. *Jak přežít šikanování*. Praha: Portál, 2016. 142 s. ISBN 978-80-262-1006-1
17. PUGNEROVÁ, M., KVINTOVÁ, J. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. 293 s. ISBN 978-80-247-5452-9
18. ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. 155s. ISBN 978-80-247-2991-6
19. VÁGNEROVÁ K. A SPOL. *Minimalizace šikany, praktické rady pro rodiče. 2.* vydání. Praha: Portál, 2011. 152 s. ISBN 978-80-7367-912-5
20. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie 2.přepřacované a rozšířené vydání*. Praha: Grada, 2008. 416 s. ISBN 978-80-247-1428-8
21. ZVÍROTSKÝ, M. *Terminologický a výkladový slovník šikany*. Pedagogika. Praha: Grada, 2023. 88 s. ISBN 978-80-271-5187-5

Elektronické zdroje

1. ČESKO. *Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. In: *Zákony pro lidi* [online].[cit.2024-11-02]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
2. ČESKO. *Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník*. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>>
3. Gymnázium Příbram. *Krizový plán školy*. Příbram, Legionářů 402. [online]. [cit. 2024-09-19]. s. 1 Dostupné z WWW: https://gympb.cz/wp-content/dokumenty/Prevence/KRIZOVY_PLAN_SKOLY.pdf
4. MARTÍNEK, Z. *Agrese a šikana u dětí, mohou za to média, rodičovská výchova nebo geny: Šance dětem*: [online]. 1. 2. 2013, 19. 12. 2023, [cit. 2024-07-27]. Dostupné z WWW: <https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>
5. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *MŠMT aktualizuje metodický pokyn k řešení šikany ve školách*. [online]. [cit. 2024-09-15]. Dostupné z WWW: <https://msmt.gov.cz/ministerstvo/novinar/msmt-aktualizuje-metodicky-pokyn-k-reseni-sikany-ve-skolach>

6. MIOVSKÝ, M., ADÁMKOVÁ, T., BARTÁK, M., ČABLOVÁ, L., ČECH, T., DOLEŽALOVÁ, P. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování* [online]. (2. vydání.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny. 2015. s. 143 Dostupné z WWW: <https://www.adiktologie.cz/file/829/2-vykladovy-slovník-náhled.pdf>
7. Národní ústav pro vzdělávání. *Školní metodik prevence*. [online]. [cit. 2024-11-16]. Dostupné z WWW: <<https://archiv-nuv.npi.cz/projekty/rspp/skolni-metodik-prevence.html>>
8. Policie ČR, *Šikana. Ví dobře vaše dítě nebo i vy, co to slovo znamená?* [online]. prap. Veronika Cafourková. ÚO Rakovník, 24. 5. 2024, [cit. 2024-16-06]. Dostupné z WWW: <<https://www.policie.cz/clanek/sikana-vi-dobre-vase-dite-nebo-i-vy-co-toto-slovo-znamená.aspx>>
9. STOPBULLYING. *Co je kyberšikana*. [online]. USA 200 Independence Avenue, SW Washington, DC 20201, 5. 11. 2021 aktualizace, [cit. 2024-07-07]. Dostupné z WWW: <<https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it>>
10. ZŠ Příbram. *Strategie předcházení šikaně*. Příbram VIII, Školní 75. [online]. [cit. 2024-09-19]. s. 3 Dostupné z WWW: <<https://skolni.pb.cz/wp-content/uploads/2023/10/Strategie-predchazeni-sikane-2023-24.pdf>>

Seznam zkratek

ČR Česká republika

MSMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OSPOD Orgán sociálně-právní ochrany dětí

r. Respondent

Sb. Sbírky

TZ Trestní zákoník

ZŠ Základní škola

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Pohlaví

Tabulka č. 2 – Třída

Tabulka č. 3 – Co si představíš pod pojmem šikana

Tabulka č. 4 – Co z těchto možností nepatří mezi druhy šikany

Tabulka č. 5 – Proč si myslíš, že k šikaně dochází

Tabulka č. 6 – Byl(a) jsi někdy v roli některého z účastníků šikany

Tabulka č. 7 – Pokud jsi se někdy se šikanou setkal(a), jaký byl nejpřísnější postih, který dotyčný dostal v rámci školy

Tabulka č. 8 – Komu by ses svěřil(a) pokud by ses stal(a) obětí šikany

Tabulka č. 9 – Byl(a) jsi někdy informován(a) o právních následcích šikany

Tabulka č. 10 – Setkal(a) jsi se někdy s případy šikany, které nebylo možné vyřešit v rámci školy a bylo zapotřebí jednat a řešit dané případy s policií

Tabulka č. 11 – Které opatření z těchto možností, má podle tebe největší potenciál snížit počet případů šikany na školách

Tabulka č. 12 – Myslíš si, že jsou na tvé škole dostatečná preventivní opatření proti šikaně

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník

Přílohy

Příloha č. 1 - Dotazník Šikana na základních školách

Dobrý den, byl bych moc rád, kdybyste věnovali prosím pár minut vašeho času pro vyplnění tohoto dotazníku, který mi zajistí adekvátní výsledky pro mou bakalářskou práci. Dotazník je samozřejmě zcela anonymní a v případě jakýchkoli dotazů mě neváhejte kontaktovat na emailové adrese: maly.2001@seznam.cz

1. Pohlaví

- a) Muž
- b) Žena

2. Do jaké třídy chodíš?

- a) 8. třída
- b) 9. třída

3. Co si představíš pod pojmem šikana?

(vyberte jednu odpověď)

- a) Jakákoli agrese nebo fyzický útok
- b) Agrese, fyzické útoky, ale také posměšky a urážky
- c) Agresivní chování, posměšky, urážky nebo izolace jedince a vyčleňování z kolektivu

4. Které z následujících možností nepatří mezi druhy šikany?

(vyberte jednu nebo více odpovědí)

- a) Šikana fyzická
- b) Šikana psychická
- c) Kyberšikana
- d) Dívčí šikana
- e) Šikana nepřímá (izolace, ignorace jedince)
- f) Všechny možnosti patří mezi druhy šikany

5. Proč si myslíš, že k šikaně dochází?

(vyberte jednu odpověď)

- a) Charakter a vlastnosti jedince v roli agresora
- b) Rodinné zázemí a výchova
- c) Psychické onemocnění jedince v roli agresora
- d) Jedinec je zcela v pořádku a šikanu vnímá jako jakýsi experiment

6. Byl(a) jsi někdy v roli některého z účastníků šikany?

(vyberte jednu nebo více odpovědí)

- a) Oběť
- b) Agresor
- c) Svědek
- d) Zastánce oběti
- e) Ani v jedné, se šikanou jsem se nesetkal

7. Pokud jsi se někdy se šikanou setkal(a), jaký byl nejpřísnější postih, který dotyčný dostal v rámci školy?

(vyberte jednu nebo více odpovědí)

- a) Napomenutí
- b) Důtka třídního učitele
- c) Důtka ředitele školy
- d) Snížená známka z chování
- e) Přearazení jedince do jiné třídy
- f) Přearazení jedince do jiné školy
- g) Nesetkal(a) jsem se nikdy se šikanou
- h) Nevím

8. Komu by ses svěřil(a), pokud by ses stal(a) obětí šikany?

(vyberte jednu odpověď)

- a) Učitelům
- b) Rodičům
- c) Kamarádům
- d) Někomu jinému
- e) Nikomu

9. Byl(a) jsi někdy informován(a) o možných právních následcích šikany?

(vyberte jednu odpověď)

- a) Ano, ve škole
- b) Ano, rodiči doma
- c) Ano, někým jiným
- d) Ne

10. Setkal(a) jsi se někdy s případy šikany, které nebylo možné vyřešit v rámci školy a bylo zapotřebí jednat a řešit dané případy s policií?

(vyberte jednu odpověď)

- a) Ne
- b) Ano, přímo na naší škole
- c) Ano, ale jen z doslechu z jiné školy

11. Které opatření z těchto možností, má podle tebe největší potenciál snížit počet případů šikany na školách?

(vyberte jednu odpověď)

- a) Větší informovanost žáků a učitelů, jak se při výskytu šikany chovat a jak jí řešit
- b) Zpřísnění trestu pro agresory
- c) Více třídních aktivit pro větší stmelování kolektivu
- d) Zlepšení opatření zavedené na školách (dozory o přestávkách, ...)

12. Myslíš si, že jsou na tvé škole dostatečná preventivní opatření proti šikaně?

(vyberte jednu odpověď)

- a) Ano
- b) Ano, ale s výhradami
- c) Ne